

4 Kolébka české turistiky

Pohorská jednota Radhošť a počátky turistiky a lyžování v Beskydech
Lyžařský sport ve Frenštátě pod Radhoštěm po roce 1945

1

◀ Společnost Pohorské
jednoty Radhošť
na Pustevnách,
vzpomínka na 60.
výročí Slovanské pouti,
uprostřed předseda PJR
Jan Kaděrka, 1922

Motto:

„Nechť se turistika hodně rozmáhá a každý se snaží dostat do hor, bohu
a přírodě blíž, kde povznese mysl a upevní zdraví.“

TGM

(Turistické noviny, roč. I, č. 9, 14. 9. 1945)

Pohorská jednota Radhošť a počátky turistiky a lyžování v Beskydech

Jiří Klučka

Pohorská jednota Radhošť ve Frenštátě pod Radhoštěm svým vznikem v roce 1884 položila základy české organizované turistiky. Dlouholetým budovatelským úsilím vytvořila zejména na Pustevnách Radhošťských Beskyd turistické zázemí, které zpřístupnila značenými chodníky a cestami. Pustevny s charakteristickými objekty Pustevně (1891), Šumná (1894), Libušín a Maměnka (1899), navrženými arch. Dušanem Jurkovičem, hotel Tanečnicka (1926) a blízký Radhošť s kaplí a monumentálními skulpturami Cyril a Metoděj a Radegast sochaře Albína Poláška jsou vyhledávaným cílem mnoha návštěvníků Beskyd. Myšlenky Pohorské jednoty Radhošť, s jejíž existencí souvisí i snahy o národní uvědomění, povznesení duchovního a hospodářského života regionu a jeho propagace, našly příznivce v místních odborech v řadě měst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Poválečný rozvoj jednoty byl násilně ukončen vyvlastněním majetku po roce 1948 a zánikem spolkové činnosti v roce 1950. Pohorská jednota Radhošť svou činnost obnovila v roce 1990. S existencí PJR jsou v Beskydech spojeny počátky lyžařského sportu i skoků na lyžích. Historii sportu v místě doplní informace ke vzniku a činnosti odboru Klubu českých turistů, Tělocvičné jednoty Sokol, Dělnické tělocvičné jednoty a Jednoty čsl. Orla.

◀ JUDr. Edvard Parma (1853- 1921), předseda PJR v letech 1886 – 1921

◀ PhMr. Štěpán Ježíšek (1850 - 1904), jednatel PJR v letech 1884 – 1886

◀ Alois Kantorek, pokladník PJR v letech 1890 – 1919

◀ Robert F. Křenek, místopředseda PJR v letech 1884 – 1928

◀ Josef R. Vitásek, jednatel PJR v letech 1889 – 1919

2

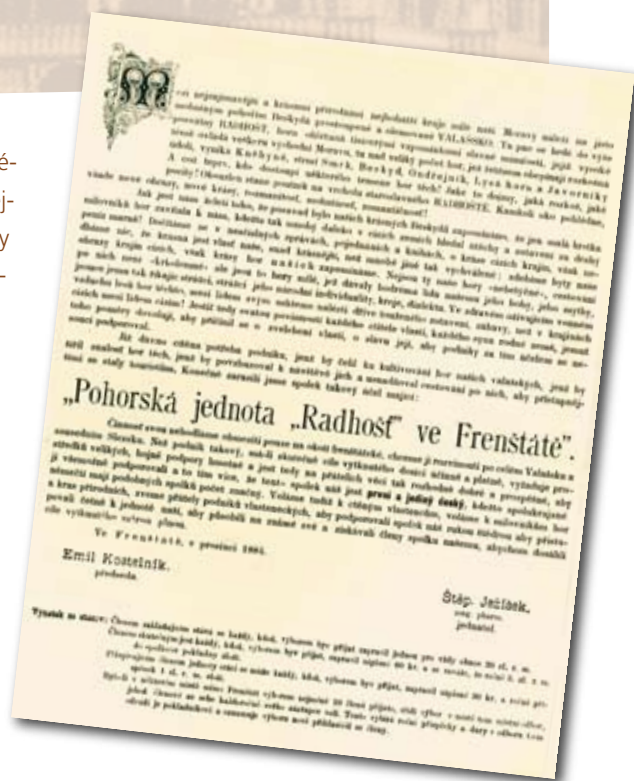

◀ Znak PJR, email na plechu. Foto R. Jarnot

Rozvoj hospodářského, politického a kulturního života koncem minulého století a snahy o národní uvědomění let předchozích daly vzniknout ve Frenštátě pod Radhoštěm celé řadě spolků, z nichž nejvýznamnější byla právě Pohorská jednota Radhošť (dále PJR) založená v roce 1884, jejíž budoucí činnost značně přesáhla místní význam. Jejím účelem bylo, jak praví druhý článek stanov z roku 1888, „návštěvu hor a zajímavých krajín moravsko-valašských usnadňovati, lásku k nim pěstovati a k vědeckému prozkoumání Valašska přispívati“. Nelze však opomenout ani význam PJR na poli národnostním. Svým vznikem a pozdějším budováním turistick-

kého zázemí na Pustevnách zachránila před rozpínavostí německého turistického spolku Beskidenverein (založeného v r. 1893) nejkrásnější úsek Beskyd české turistiky. „My nesmíme dopustiti, aby Němci též našeho Radhoště se zmocnili, toť význam našeho podniku.“ Iničiátory zrodu PJR byli frenštátští rodáci PhMr. Štěpán Ježíšek (1850 – 1904) a JUDr. Edvard Parma (1853 – 1921), později dlouholetý její předseda, oba za svého studentského pobytu ve Vídni obeznámeni s činností a organizací turistického hnutí v Rakousku a Německu. Z popudu PhMr. Štěpána Ježíška byla svolána na 14. září 1884 zakládající schůzka turistického spolku a předložen návrh stanov, 25. října ustavení spolku potvrzeno místodržitelským výnosem, 9. listopadu se konala 1. valná hromada s počtem 39 členů. Domluven název spolku, jeho znak (bílý a zelený sedmikvítek v rudém poli a opisem Pohorská jednota Radhošť) a zvolen výbor. Ten doznal změn na 2. valné hromadě 13. listopadu a pracoval pak ve složení: předseda Emil Kostelník, místopředseda Robert F. Křenek, I. jednatel PhMr. Štěpán Ježíšek, II. jednatel P. Jan Břečka, pokladník Alois Fialka, hospodář Emil Křenek. Koncem roku má spolek 212 členů a již v následujícím roce máme doloženy snahy o ustavení prvních odborů PJR v Příboře, Kopřivnici, Novém Jičíně a na Hukvaldech, které v roce 1888 vedly i k první změně stanov. O poslání spolku informují frenštátští studenti v Praze dr. Fr. Lad. Riegra a odchází s podporou myšlenky ustavení pražského odboru (vznikl však až v roce 1929). Když pro neporozumění hukvaldského panství neuspěla PJR se záměrem na zakoupení pozemku na Pustevnách, orientuje své počáteční úsilí na Horečky. Zde v letech 1885 – 1886 vybudovala dvě vyhlídky „Milá domovina“ a „Libušínka“ a zřídila a označila turistické chodníky (od roku 1903 pečuje o území Horeček nově vzniklý okrašlovací spolek). V roce 1886 je

▲ Přihlášky k PJR, 1884, tisk. SOKA N. Jičín

zvolen předsedou jednoty JUDr. Edvard Parma, frenštátský advokát, starosta města v letech 1891 – 1896, od roku 1896 zemský poslanec. Zatímco uvedení dr. Edvarda Parmy do čela jednoty bylo pro ni dlouholetým ziskem, odchod lékárníka Štěpána Ježíška počátkem roku 1887 do Moskvy, nadšeného propagátora snah PJR, znamená pro ni citelnou ztrátu. Ještě téhož roku je jmenován prvním čestným členem jednoty, v roce 1894 navštěvuje Frenštát p. R. O další osud jednoty, jak dosvědčuje zlomek dochované korespondence, neztratil zájem a propaguje myšlenky PJR i v Moskvě; úředního povolení k činnosti místního odboru však nedosáhl. V roce 1904 umírá. V roce založení Klubu českých turistů přistupují oba spolky navzá-

▲ Pustevně (1891), turistická útulna PJR, kol. 1895

▲ Společnost před první turistickou útulnou PJR Pustevně (1891), kol. 1895, foto E. Niessner

4

na národopisné výstavě ve Frenštátě p. R. v roce 1893), pořádáním výletů, divadelních představení a slavností (Valašské slavnosti na Horečkách v roce 1886), vysáním věcné loterie (1897 až 1898), prodejem fotografických záběrů z Valašska, upomínkových předmětů, sbírkami a dary shromažďuje prostředky na vybudování materiální turistické základny. První z útulen, „Pustevně“ (stavitel Jan Parma, výčep a společná noclehárna s 16 lůžky, náklad 1826 zl.), je slavnostně otevřena pěveckým vystoupením Řemeslnické besedy 9. 8. 1891. V roce 1893 je na Stupních na Pustevnách postavena rozhledna Cyrilka (náklad 244 zl.) a je započato se stavbou kamenné „Šumné“ (návrh Alfréd Parma, stavbu provedl Giovanni Bertini s italskými dělníky, 14 lůžek v 7 pokojích, náklad 8178 zl.), a 5. srpna 1894 za účasti kapely z Kozlovic je druhá útulna PJR zpřístupněna. Zaznamenejme cenové relace za ubytování – cena za pokoj s dvěma postelemi 1 zl. 80 kr., členové PJR s 25% slevou, za svíčku 10 kr., za otop 15 kr., obslužné 15 kr. Výše uvedené stavby spolu s vybudováním chodníku (za vynesení jedné osoby na nosítkách placeno v roce 1894 1 zl. a 20 kr.) ukončily první desetiletí činnosti jednoty. Úspěch, se kterým se dosavadní činnost setkala, vedl PJR, ač zadluženou (v roce 1895 má dluh 4806 zl., členů 405), k další rozsáhlé aktivitě. V létě roku 1897 byla nákladem zejména odboru v Přerově zřízena rozhledna „Metodějka“ na Okrouhlém a započato se stavbou třetí útulny „Maměnky“ (15 pokojů, společná noclehárna) a jídelny „Libušín“ pro 200 hostů. Stavby provedl vsetínský stavitel Michal Urbánek podle návrhu architekta Dušana Jurkoviče, ovlivněného lidovou architekturou a dobovou secesí (Ve stejném čase byla postavena oběma

jem za členy, dopis předsedy KČT v Praze Vojty Náprstka z 5. 10. 1888, z jehož obsahu cituji výňatek: „*Doufaje, že přátelské styky naše i nadále se udrží a utuží a že starší a zkušenější Jednota Vaše nám bude v počátcích radou nápomocna ...*“, PJR mnohokrát argumentačně použila zdůrazňujíc své prvenství v historii české organizované turistiky. Zakoupením pozemku „Krabičanek“ na Pustevnách v roce 1886 od Apoleny Malinové („Když konečně vše dojednáno, dán závdavek 10 zl. místo vlněného šálu, který měli jsme jí nádvkem koupiti, vykoulili jsme na litku zpod křiba čtvrtku piva, vytasili se másem slivovice a presentovali milé Malince několik viržinek, na nichž sobě dle našich informací tolik libovala. Když Malinová slušně se pohostila, zaplakala hořce, že nám území prodala.“) je dán počátek dlouholetému budovatelskému úsilí jednoty. „Koupí touto získali jsme pevný bod v našich horách.“ Rozšiřováním členské základny, včetně vzniku dalších odborů, přednáškami, propagačí (účast

▲ Pozvání k otevření útulny Maměnka a jídelny Libušín, 6. 8. 1899, tisk

autory v obdobném duchu sušárna na ovoce pro JUDr. E. Parmu na Papratné na Horečkách). Interiér jídelny je vyzdoben malbami, které provedl pražský malíř Karel Štapfer, některé z nich podle akvarelových studií Mikoláše Alše (obrazy boha Radhoště a sv. Václava, Radegasta, pohanské a křesťanské bohoslužby, čtyř „dětí lesů“ – Jánošíka, Ondráše, Juráše a portáše Stavinohy). Honorář K. Štapfera činil 4 zl. denně, nocleh a stravu obdržel zdarma. Vedle již vzpomínaných umělců se setkáváme v těchto a pozdějších souvislostech se jmény i dalších výtvarníků – např. Adolfa Kašpara (záhlaví dopisnice PJR), Františka Úprky (kříž na Pustevnách), Ed. Picze (diplom zakládajícího člena), Jana Bartoše a Františka

▲ Los PJR, 1887

Buzka (malby interiéru útulen), Jana Knebla (návrhy losu PJR, drobné reliéfy rozhleden Libušinky a Cyrilky, modely soch Náš Jurka a Sedmikrásky k realizaci na Pustevnách, drobný reliéf k Slovanské pouti na Radhošti v roce 1931), Břetislava Bartoše (diplom čestného členství TGM v roce 1925), V. Mařana (busta dr. Edv. Parmy z roku 1928), Antonína Strnadla a Františka Hlavici (propagační plakáty PJR). Nové objekty, částečně zpřístupněné již při svěcení kaple na Radhošti (10. 9. 1898), byly slavnostně otevřeny 6. 8. 1899 mši svatou tamtéž a spolu s nimi i zvonice, kuželna, letní tělocvična a v roce 1898 na hostinec „Křcmu“ přestavěná první útulna daly Pustevnám jejich definitivní rázovitou podobu. Veškeré stavby byly provedeny nákladem 82.443 K, jen malá část byla pokryta výtěžkem loterie, kterou PJR v r. 1896 vypsala. V roce 1902 byl zaveden na Pustevny telefon a poštovna, která nahradila dosavadní listovní sběrnou. Zakoupením turistické útulny u kaple na Radhošti (3 pokoje, 2 společné noclehárny, jídelna) v letech 1903 až 1907, o níž měl zájem

▲ Šumná (1894), turistická útulna PJR, kol. 1897. Foto E. Niessner

i Beskidenverein, adaptací chalupy na Martiňáku pro potřeby turistiky (3 pokoje, společná noclehárna) v roce 1906 odborem v Moravské Ostravě a zakoupením dalších pozemků (v roce 1908 je v majetku PJR celý horský hřeben na Pustevnách od Tanečnice až k rozhledně Cyrilce a část pozemku na Radhošti – celkem asi 15 hektarů) získala PJR dostatečné majetkové zázemí. To je však pro ni v následujících letech i velkým břemenem, které jí brání v rozšíření činnosti na další území Beskyd. Vybudováním silnice z Frenštátu do Ráztoky (1906), „Knížecí cesty“ z Ráztoky na Pustevny (její pojmenování vysvětluje ve svahu poblíž ní osazená pamětní deska: „Na paměť/ Jeho knížecí arcibiskupské Milosti/ Excel. Dra Frant. Sal. Bauera,/ knížete

▲ Společnost v jídelně Libušín, kol. 1905

6

těm vstupní bránou do Beskyd. K propagaci Radhošských Beskyd nemálo přispěla řada menších prospektů či obsáhlejších publikací, které vydávala jak sama PJR se svými odbory, tak KČT a organizace jiné. K nim patřily např.: B. Remeš, Průvodce po Beskydách a Moravském Valašsku (Praha, KČT 1895), Vzhůru do Beskyd (Ostrava, KČT 1898), Album Valašska (Štramberk, KČT 1898), první česká turistická mapa Beskyd (J. Wagner, Moravská Ostrava, PJR 1908), J. Kozel, Beskydy moravskoslezské s přehlednou mapou Beskyd ing. Ed. Šebely (Moravská Ostrava, PJR, 1. vydání, 1909), D. Jurkovič, Pustevně na Radhošti (Brno, KPU 1900), J. Ev. Nečas, V ovzduší našeho Radhoště (Frenštát p. R., PJR 1901), Lindauerovo čtyřdílné barevné Panorama Radhoště s předmluvou J. Felixe (Frenštát p. R., PJR 1912). O oblibě Pusteven svědčí i celá řada návštěv významných osobností a spolků té doby, např. v roce 1891 dr. Vlad. hr. Lažanský, dr. Stránský, dr. Em. Kovář, Fr. Táborský, Vl. Havelková, v roce 1896 Mikoláš Aleš, v roce 1895 KČT z Prahy s předsedou arch. Vrat. Pasovským, v roce 1897 vídeňský Sokol, v roce 1898 KČT z Prahy, účastníci všestudentského sjezdu, v roce 1900 čeští

▲ Účastníci zájezdu KČT z Prahy do Beskyd, Frenštát p. R., 1895.
Foto E. Niessner

arcibiskupa olomouckého,/ jehož přízní především byla tato cesta/ v l. 1910 – 1911 zřízena a povznesení/ turistiky v Mor. Valašsku věnována,/ Obrod Bůh!/ Pohorská jednota "Radhošť".) a několika turistických chodníků (od kříže v Ráztoce na Pustevny, na Skalíkovou louku, na Maňáky, „valašského“ na Okrouhlé, radhošského přes Mjaší na Radhošť) byl završen komunikační program PJR na severní straně Radhoště. Pustevny se tak staly dostupným střediskem beskydské turistiky a Frenštát pod Radhoš-

žurnalisté z Moravy, v roce 1902 E. St. Vráz, F. X. Šalda, B. Benešová, R. Svobodová, v roce 1907 J. Vodák, V. Mrštík, v roce 1916 Leoš Janáček, dr. Jiří Guth-Jarkovský, předseda KČT z Prahy. A zevrubnější studium zápisů návštěvních knih Pusteven, i když se bohužel nedochovaly v úplnosti, by výše uvedený výčet jistě obohatilo. Snahy PJR našly pochopení a odezvu v celé řadě míst na Moravě, v Čechách a na Slovensku, kde vznikaly její odbory. Některé z nich po kratší či delší době trvání zanikly. Vedle již dříve vzpomínaných to byl např. odbor v **Brodku** (1895), **Lipníku** (1896 – 1897), **Hranicích** (1896 – 1897), **Frydku, Kroměříži** (1918 – 1919), **Olomouci** (1918 – 1919), **Uherském Hradišti** (1937 – 1942, předseda JUDr. K. Trpík; úsilí o založení odboru je doloženo již v roce 1905 – důvěrník ing. Sedláček), **Bratislavě** (1938).

Jiné se větší či menší měrou podílely na činnosti jednoty – **Kojetín** (1909 – 1921), **Chropyně** (1902 – 1921, předsedové Fr. Stíbal a K. Frankenberger byli jmenováni čestnými členy PJR, počet členů v roce 1912 – 44, v roce 1921 – 50), **Přerov** (1896 – 1950, předsedové dr. Riedl, Fr. Vrba, Ad. Švec, Al. Špaček, ing. Fr. Hnilica, čestní členové PJR byli St. Tuček, Fr. Vrba a Vilém Vignati, počet členů v roce 1897 – 64, v roce 1918 – 89, v roce 1924 – 240, v roce 1936 – 379, v roce 1946 – 863, odbor pořádal výlety do Beskyd, finančně podporoval ústředí, k 40. výročí svého vzniku uspořádal výstavu), **Prostějov** (1911 až 1950, úsilí o založení odboru doloženo již v roce 1901 – důvěrník PJR Aug. Jiříček, předsedové Aug. Jiříček, Em. Jelínek, MUDr. J. Tkadleček, čestnými členy PJR byli jmenováni Aug. Jiříček, J. Kropáček a Em. Jelínek, počet členů v roce 1912 – 150, v roce 1918 – 115, v roce 1924 – 136, v roce 1931 – 200, v roce 1936 – 96, odbor pořádal výlety do Beskyd, finančně podporoval ústředí), **Rožnov pod Radhoštěm** (1889 – 1895, 1938 – 1950, předsedové JUDr. Edv. Kalus, J. Frňka, Fr. Lakomý, na valné hromadě 25. 11. 1938 obnovuje činnost, pořádá výlety, podílí se na značení turistických cest, v roce 1939 otevírá turistickou noclehárnu v Rožnově p. R., počet členů v roce 1889 – 45, v roce 1938 – 100), **Valašské Meziříčí** (1905 – 1906, 1922 – 1950, předsedové PhMr. Vilém Vodička, Vojtěch Rozehnal, počet členů v roce 1924 – 122, v roce 1931 – 114, odbor se podílel na značení turistických tras), **Frydlant nad Ostravicí** (1909 – 1920, předsedové Kadlčák, MUDr. Jandl, J. Hercík, v roce 1920 měl odbor 80 členů a přestoupil do KČST), **Místek** (1931 – 1950, předsedové Fr. Knězek, B. Nezval, J. Maráček, Jan Klema, počet členů v roce 1931 – 105, v roce 1940 – 96, v roce 1946 – 97, v roce 1932 spolu s místním odborem KČST otevírá turistickou stanici na Čupku, podílí se na značení turistických cest), **Opava** (1931 – 1938, předseda Lev Palyza, počet členů v roce 1931 – 88, v roce 1937 – 94, odbor pořádal výlety do Beskyd a finančně podporoval ústředí), **Petřkovice** (1931 – 1938, předsedové dr. ing. J. Frič, ing. Reček, počet členů v roce 1931 – 104, odbor pořádal výlety do Beskyd, finančně přispíval na činnost jednoty, úzce spolupracoval s odborem PJR v Moravské Ostravě), **Moravská Ostrava** (1896 – 1950, předsedové ing. Matyáš Halík, Andělín Hurt, ing. Šimon Šrámek, Jar. Hůlek, J. Prügel, ing. Václav Samuel, počet členů v roce 1896

– 238, v roce 1900 – 151, v roce 1921 – 375, v roce 1930 – 914, v roce 1937 – 1835, čestný člen PJR ing. E. Šebela. Nejpočetnější a nejaktivnější odbor od poloviny dvacátých let převzal iniciativu v hospodářských záležitostech PJR. Pořádal výlety, značil turistické cesty, na školách na Valašsku pořádal vánoční nadílky, vydával pohlednice, prospekty a odznaky, finančně přispíval na činnost jednoty – na stavbu Tanečnice poskytl příspěvek ve výši 100 tisíc Kč. Odbor zřídil turistické stanice PJR s ubytovacími příležitostmi v roce 1901 na Martiňáku, v roce 1904 na Horní Bečvě a ve Velkých Kunčicích, v roce 1908 na Čeladné a na Grúni u Švarné Hanky, kde poblíž v roce 1911 zakoupil pro turistické potřeby chalupu, v roce 1930 znovupostavil rozhlednu Cyrillku na Pustevnách a otevřel turistickou stanici na Třeštíku. Spolupracoval s odborem KČST v Moravské Ostravě), **Brno** (1902 – 1950, předsedové

▲ Chata na Radhošti, kol. 1914. Foto F. Hanák

Lyžaři na Pustevnách, po roce 1888, pohlednice

Antonín Macháč, Joža Barvič, El. Janušková, Fr. Ebergard, Fr. Hejný, členy výboru byli i Leoš Janáček a Petr Bezruč, počet členů v roce 1907 – 51, v roce 1918 – 68, v roce 1924 – 120, v roce 1931 – 150, v roce 1935 – 749, čestnými členy PJR byli Antonín Tebich, Bedřich Remeš, Dušan Jurkovič, Fr. Eberhard. Odbor sehrál významnou úlohu v převážně německy mluvícím Brně v obrození národního a vlasteneckého citění a v propagaci Valašska. Na jeho půdě vznikl v roce 1946 z podnětu Čeňka Kramoliše, dr. Vl. Fialové, Joži Barviče a dalších Valašský krúžek, nejdříve jako národopisný odbor PJR, v letech 1947 – 1951 jako samostatný spolek, pak působil postupně u závodního klubu poštovní úřadovny Brno 2, Spojklubu Brno a Závodního klubu dopravy a spojů v Brně. V letech 1946 – 1951 pod jeho patronací vyšlo šest ročníků *Našeho Valašska*, **Praha** (1929 – 1950, předsedové Jar. Mühlmann, Bohdan Kittnar, Gartner, počet členů v roce 1931 – 870, odbor každoročně pořádal vánoční nadílky ve školách na Valašsku, uspořádal řadu výletů do Beskyd, finančně podporoval ústředí PJR, které zastupoval při úředních jednáních v Praze. V roce 1938 otevřel v Praze propagační kancelář PJR, spolu s ČOT vydával časopis *Turista*). PJR sehrála inspirující úlohu v rozvoji a organizaci turistiky v českých zemích. Byla v pracovním kontaktu, stvrzeném formálně oboustranným členstvím, s celou řadou turistických a jiných spolků. Založením Klubu českých turistů v Praze v roce 1888 vzniká organizace s rychle narůstající členskou základnou (roku 1888 – 225 členů, roku 1922 – 22 000 členů v 152 oborech), s velkým majetkem s mnoha turistickými a sportovními příležitostmi. K nejvýznamnějším odborům KČST působícím v našem regionu patřil odbor ve Štramberku, vznikl v roce 1895. Stal se centrem kulturního dění ve Štramberku (mj. renovace Trúby v roce 1904, stavba turistické chaty v roce 1925, vybudování Národního sadu v roce 1920, výstavy výtvarného umění od roku 1903) a nemálo přispěl k jeho propagaci. Jeho činnost je spojena především s osobností MUDr. Adolfa Hrstky. Odbor udržoval přátelské styky s PJR. Odbor KČST pracuje od roku 1929 i ve Frenštátě p. R., jeho předsedové byli Jan Lochman a Aug. Skřidlovský, v roce 1937 má

60 členů. Dochovaný nákres chaty Javornice, situované na Velké Křence pod Javorníkem, naznačuje větší ambice, i když neuskutečněné. Vliv a působnost KČST po roce 1918 zahrnuje celé území ČSR. S tímto takřka výlučným postavením souvisí i jeho dlouholeté úsilí v organizačním sjednocení turistické práce. Ve vztahu k PJR to dokládá polemika předsedů obou spolků dr. Jiřího Gutha a dr. Edvarda Parmy v roce 1916 až 1917, dále jednání v roce 1922, a když předběhneme události, i v letech před a po druhé světové válce. S činností PJR, ale i Sokola, KČT a Svazu lyžařů (založen v roce 1903) se pojí i počátky organizovaného lyžařského sportu

v Beskydech. Datují se kolem roku 1910, i když první lyžaři se znalostí sportu z alpských zemí, většinou němečtí úředníci z Moravské Ostravy, objevují se na horách již kolem roku 1900. Tyto počátky jsou spojeny se jmény mj. Adolfa Podroučka (autor příručky *Jízda na lyžích*, 1904), ing. Kagnera, ing. Modra, ing. E. Šebely (autor příručky *Návod k jízdě na lyžích*, 1908), Jaroslava Krejčího (1883 – 1952), dlouholetého nájemce útulen (od r. 1910 – s výjimkou let I. světové války – do r. 1945) a majitele penzionu Skalička, bratří Šrubařů z Frenštátu p. R., Cyrila Macha, učitele z Horní Bečvy

▲ Kluziště v Dolní ulici, kolem roku 1913. Zleva: M. Parmová, B. Bilinská – Michnová, M. Klikarová – Michnová, Horáková – Nezvalová. Foto F. Hanák

a později na Hutisku, který vykonal mnoho v propagaci lyžařského sportu. V roce 1911 se zúčastnil lyžařského kursu pražského Českého ski klubu v Krkonoších, vedeného norskými instruktory Kiellandem a Hansenem, v letech 1912 až 1914 vede v zimních měsících pravidelné nedělní kurzy pro pokročilé lyžaře na Pustevnách a v roce 1913 měsíční kurs v rakouských Alpách; za PJR i závodí. Je i jednatelem přípravného výboru Východomoravského svazu lyžařů moravských (předseda dr. Hübner), ustaveného 23. 2. 1913 v Moravské Ostravě. Tři desetiletí úspěšné práce na poli turistiky připomíná publikace předsedy PJR dr. Edv. Parmy *Tricet let práce*

Výstup lyžařů na Pustevně.

▲ Výstup lyžařů na Pustevny, kol. 1910, pohlednice

Pohorské jednoty „Radhošť“ ve Frenštátě p. R., vydaná v Kroměříži v roce 1915, na několika místech z ní citujeme. Vedle zevrubného vylíčení dosavadní existence PJR, seznamů činovníků, čestných a zakládajících členů a dárců, je především výpovědí o osobním zaujetí dr. Edv. Parmy pro myšlenky PJR, je i odrazem pohledu autora na současný a budoucí význam turistiky. Existenci tolik v té době oblíbených výletů spojených s vařením valašského guláše uchovíme v receptu, ve zmíněné publikaci otištěného: *„Když je pěkný den a příroda nás vábí, láká a táhne ven, ihned je gulajšová partie na Horečky neb Javorník umluvena, neboť není „každý den taková pohoda“ a „práce neuteče“.* *Vybere se dobrý kuchař, osvědčený odborník, který zjednav si skopce neb dva vypraví se odpoledne na výletní místo. Zde přepásav přes sebe bílou zástěru, dá se do tajemného umění – valašský gulajš, jak se patří – uvařit. Když v kotle na trojnoži zavěšeném uškvařil špek neb sádlo, shrne do něho směs*

nakráté cibule, mrkvy, petržele, kélou, celeru a ještě jiné zeleniny, a když ji dosti upražil, dá do takto upravené směsi nakráté skopové maso, osolí a opepří je, naleje naň vody, a když začíná trochu vařit, přidá do něho květáku, bobkového listu, muškátového květu a nového koření, trochu papriky a na špici rozmačkaného česneku, přileje naň trochu piva a crkne slivovice - Valach bez alkoholu je abstractum – a dá konečně do masa již trochu uvařeného oškrabané brambory, pomíchávae vařechou bezmála jak kopist velickou podivnou směs tuto s tajemnou tvář, jak čarodějník míchá své mixtum compositum na léky a masti určené. Polévka gulajšová

Lyžařské závody Malé dohody na Pustevnách – skokanský můstek, 1937

již klokotá; líbezná vůně gulajšu vznáší se nad námi, ovívá, omamuje naše smysly.“ První světová válka přerušila slibný rozvoj činnosti jednoty. Válečná léta jsou pro ni obdobím stagnace, úbytku členů (v roce 1916 má jen 1005 členů) a zhoršení finanční situace. Jen velkým úsilím se podařilo zachovat provoz útulen a provést jejich nezbytné opravy. Válka ochromila i lyžařský sport a budování jeho organizační a materiální základny. Až poválečná léta jsou pro lyžařství obdobím nového rozmachu. Součinností Beskydské župy Svazu lyžařů RČS v Moravské Ostravě (vznikla v roce 1923 a sdružila 13 lyžařských spolků, předseda Alois Wecker, jednatel Adolf Schreiber), Lyžařského klubu Ostrava (založen

Zikmund Ruud na můstku na Pustevnách, 6. 1. 1929. Foto L. Parma

^ Lyžařské závody ČOS na Pustevnách, 12. 2. 1933, zleva: J. Šrubař, Fr. Kalous

ho skokana Sigmunda Ruuda v roce 1929 a 1930, závodu ČOS v roce 1933, lyžařských závodů Malé dohody v roce 1937. Výše uvedeného sportovního dění se aktivně účastní zejména lyžařský odbor PJR v Moravské Ostravě. Připomíná se prvně v roce 1907, znovu obnoven byl v roce 1923 a v témže roce se podílí na organizačním sjednocení lyžařského sportu v rámci Beskydské župy SL RČS. Předsedy a náčelníky odboru byli Jar. Hůlek, ing. Em. Krasický, ing. Lad. Lipanský, ing. Edvín Bartoš. V roce 1924 má odbor 170 členů, v roce 1929 144 členů a 34 členů závodnického družstva, v roce 1939 35 závodníků. Z nich připomeňme např. bratry Plasgury, J. Pavlisku, O. Šubu, Fr. Paprskáře, C. Macha, který byl za zásluhy o rozvoj lyžařského sportu jmenován v roce

^ Jaroslav Krejčí (1883 - 1952), dlouholetý nájemce útulen na Pustevnách. Archiv K. Parmová

v roce 1927), Sokola, KČST a jednotlivých lyžařských odborů PJR jsou na území Radhošských Beskyd budovány sjezdařské, slalomové a běžec-ké tratě, sáňkařská dráha, skokanské můstky, v roce 1940 lanovka z Ráztoky na Pustevny (nákladem 300 tisíc K). Beskydy se stávají dějištěm každoročních závodů Beskydské župy Svazu lyžařů (od roku 1924) a celé řady jiných významných akcí, např. mistrovství Svazu lyžařů, memoriálů Fr. Zeleného a J. Synáčka, přeborů PJR a KČST, mezinárodního lyžařského závodu v roce 1928, exhibičního vystoupení norského skokana Sigmunda Ruuda v roce 1929 a 1930, závodu ČOS v roce 1933, lyžařských závodů Malé dohody v roce 1937. Výše uvedeného sportovního dění se aktivně účastní zejména lyžařský odbor PJR v Moravské Ostravě. Připomíná se prvně v roce 1907, znovu obnoven byl v roce 1923 a v témže roce se podílí na organizačním sjednocení lyžařského sportu v rámci Beskydské župy SL RČS. Předsedy a náčelníky odboru byli Jar. Hůlek, ing. Em. Krasický, ing. Lad. Lipanský, ing. Edvín Bartoš. V roce 1924 má odbor 170 členů, v roce 1929 144 členů a 34 členů závodnického družstva, v roce 1939 35 závodníků. Z nich připomeňme např. bratry Plasgury, J. Pavlisku, O. Šubu, Fr. Paprskáře, C. Macha, který byl za zásluhy o rozvoj lyžařského sportu jmenován v roce

1914 zakládajícím členem PJR. Odbor pořádal v zimních měsících lyžařské školy a výcvikové kurzy na Grúni a Pustevnách, v roce 1927 pořídil svým nákladem propagační film „Zimní sporty na Pustevnách“. Lyžařský odbor zbudoval u Tanečnice v roce 1926 skokanský můstek (projekt ing. Em. Krasický, náklad asi 15 000 Kč, předán do užívání 8. 1. 1927), umožňující skoky v délce 50 m a po přístavbě nájezdu v r. 1929 až v délce 60 m, a v r. 1930 cvičný můstek (P – 20 m). Vítězem prvních závodů ve skoku 13. 3. 1927 se stal Büchela. V r. 1935 vznikly lyžařské odbory v Brně (předseda Arnošt Kahlig) a v Praze. V roce založení měly asi 35 členů. V roce 1939 se ustavil lyžařský odbor i v Rožnově pod Radhoštěm (v roce 1941 jej vede Boh. Skrbek a O. Vahalík) a ve Frenštátě pod Radhoštěm. Jeho vedoucími byli Jan Paprskář, Fr. Bartoš a Břetislav Šrubař. V r. 1941 má 108 členů, v letech 1940 až 1942 registruje 32 závodníků – jmenujme např. Zdeňka Parmu, Milana Špačka, Františka Pituchu, Břetislava Šrubaře, L. Parmovou. Nemůžeme opomenout existenci lyžařského odboru frenštátského Sokola založeného v prosinci 1920 a navazujícího na činnost lyžařského kroužku v místě. Uspořádal řadu závodů, v r. 1924 za účasti 26 závodníků, v r. 1927 (88 závodníků), v r. 1928, v r. 1929 (85 závodníků). Od r. 1929 je členem Svazu lyžařů Beskydské župy,

^ Cyril Mach (1888 – 1945) na závodech ve sjezdu 1932. Muzeum regionu Valašsko ve Vsetíně

▲ Sochař Albín Polášek, kol. 1930

12

v roce 1931 jsou jeho členy 13 mužů a 8 žen, předsedou odboru je Jan Šrubař. Ten v roce 1926 na sletových lyžařských závodech ČOS získal vítězství v jízdě na lyžích na 50km. Obsáhlejší kapitulu z historie lyžařského sportu v Beskydech a jeho rozvoje po roce 1945 otkusujeme na jiném místě. K 40. výročí svého vzniku, to již za předsednictví Jana Kaděrky (1922 – 1937), pořádá jednota turistickou a uměleckou výstavu, slavnostní akademii s koncertním vystoupením pěveckého sdružení z Koprivnice, vydává verše Fr. Horečky Radhošť a z její iniciativy vychází turistický průvodce Jar. Všetečky Radhošťské Beskydy (Brno, 1924). K tomuto výročí byl položen na jižním svahu Tanečnice základní kámen ke stavbě nové útulny hotelového typu. Odmitnutí návrhu z pera arch. D. Jurkoviče včetně finančních nároků jsou impulsem k jeho roztržce s PJR, k ní přispěly i dřívější výhrady (jednatelská zpráva k 25. výročí jednoty) k jeho osobou zvolené materiálové koncepci staveb na Pustevnách a náročnost v jejich údržbě. Projekt a stavbu provedla ostravská firma Kolář a Rubý a celkové náklady na komfortní objekt s hotelovou (60 dvoulůžkových a 21 jednolůžkových pokojů, 2 společné noclehárny) a restaurační částí dosáhly částky 3,700.826Kč. Stavbu řídilo kuratorium PJR (předseda ing. Eduard Šebela, předseda technické sekce ing. Ant. Winkler, jednatel Bohumil Líčka a další) a především zásluhou ostravského odboru je Tanečnice, připsaná dr. Edv. Parmovi, v prosinci 1926 slavnostně otevřena. V tomto roce má PJR 1 400 členů. V červenci 1931 pořádá spolu s Maticí radhošťskou velkou Slovanskou pouť na Radhošť spojenou s odhalením sochy Radegasta a sousoší Cyrila a Metoděje. Díla sochaře Albína Poláška, na slavnosti přítomného, stávají se charakteristickými dominantami Radhoště. V tomto roce se poslední změnou stanov dovr-

▲ Odhalení sousoší Cyrila a Metoděje sochaře A. Poláška, 5. 7. 1931

šuje dlouholetá snaha místních odborů o posílení jejich samostatnosti ve vztahu k frenštátské jednotě. Mění se organizační struktura jednoty – je zřízeno ústředí PJR ve Frenštátě pod Radhoštěm (předseda Jan Kaděrka), ve kterém jsou zastoupeny všechny odbory, včetně ústředního odboru frenštátského. V jeho předsednictvu se vystřídali od r. 1931 Stanislav Nop, od roku 1937 Vladimír Křenek, od roku 1938 František Andrlé, Bohuš Parma, Milan Kaděra, od r. 1941 Oldřich Kaděra, od roku 1943 St. Nop, od roku 1946 P. Frant. Černoch. Čestnými členy PJR z řad frenštátských členů jednoty byli vedle již dříve vzpomínaného PhMr. Štěpána Ježíška, JUDr. Edv. Parma, Al. Kontorek, Emil Kostelník, Al. Fialka, Rob. Křenek, J. R. Vításek, P. J. Břečka a Jan Kaděrka. Padesátileté jubileum své činnosti připo-

▲ Plakát Slovánská pout, autor A. Kašík, 1931, barevná litografie. Fotoreprodukce L. Šmitke

nosti), takže v roce 1939 má PJR 5 250 členů v 10 odborech – Frenštát p. R., Mor. Ostrava, Praha, Brno, Přerov, Prostějov, Valašské Meziříčí, Místek, Rožnov pod Radhoštěm a Uherské Hradiště. Odbor PJR v Hrušově, který se ustavil počátkem roku 1939 z iniciativy členů zaniklého odboru v Petřkovicích, působil jen krátkou dobu (do 13. 10. 1939). Doba okupace je těžkou zkouškou existence jednoty jak po stránce majetkové (jen záměrně protahované jednání s „arbeitsfrontou“ NSDAP v Berlíně zabránilo ztrátě útulen a pozemků), tak i zachování jejího českého charakteru. Řada pracovníků PJR byla perzekvována, někteří z nich, mezi nimi i předseda ústředí (1937 – 1941) dr. Božetěch Parma, se již z vězení nevrátili (seznam obětí z řad členů PJR je přiložen k jednatele zpráve valné hromady z roku 1946). Po porážce povstání na Slovensku v říjnu 1944, kdy se část povstaleckých skupin přesunuje do beskydské oblasti a dostává se do kontaktu s místními odbojovými skupinami, stávají se Beskydy dějištěm partyzánských bojů. V této souvislosti si připomeňme I. čs. partyzánskou brigádu Jana Žižky (velitel por. Jan Ušák, pak mjr. D. B. Murzin), sovětskou parašutistickou

míná PJR mj. jednak svou účastí na Krajině výstavě moravskoslezského Pobežkydí ve Frenštátě p. R. v roce 1934, jednak otevřením chaty na Velkém Javorníku (projekt arch. Aleš Parma, náklad 130 000 Kč) v srpnu 1935. Chata, postavená na místě útulny zbudované v roce 1897 arcibiskupstvím olomouckým a vyhořelá v roce 1915, je vlastně poslední stavbou jednoty. Ještě v červnu 1937 otevírá PJR turistickou noclehárnu s třiceti lůžky u frenštátského nádraží, ale to již v pronajatých místnostech. Své další úsilí zaměřuje na růst členské základny, údržbu a vybavení stávajících objektů, zřizování a označování turistických cest a chodníků (v roce 1937 19 turistických tras v délce 130 km). V roce 1937 působí v ČSR z významnějších českých turistických organizací především Klub československých turistů s 89 948 členy v 381 odborech, Česká obec turistická s 8 600 členy v 16 odborech, Svaz čs. dělnických turistů s 5 686 členy v 12 odborech. V únoru 1940 se výše uvedené spolky, až na PJR, slučují na půdě KČST. Mnichovským zábohem ztrácí česká turistika pohraniční území, PJR své odbory v Opavě a Petřkovicích. Zanikl i odbor v Bratislavě (v roce 1938 má asi 100 členů převážně české národ-

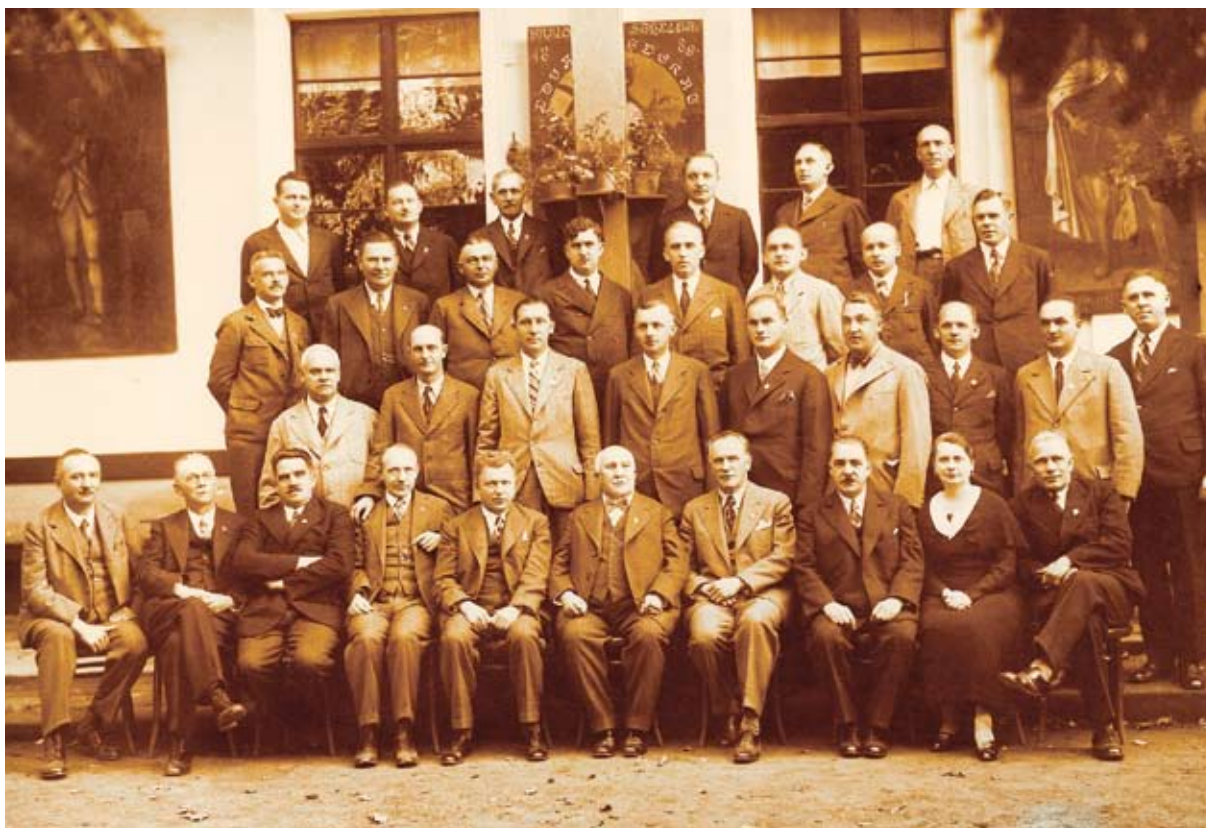
13

▲ Hotel Tanečnice. Foto Z. Zmydlený

14

^ Výbor ústředí PJR ve Frenštátě p. R., 1935.

Sedící zleva: 1. Antonín Winkler (Mor. Ostrava), 2. Ing. R. Kallus, 3. St. Nop, 4. JUDr. B. Parma, 5. Ing. Eduard Šebela (Mor. Ostrava), 6. J. Kaděrka, 7. Bohumír Kittnar (Praha), 8. dr. A. Hýbner (Mor. Ostrava), 9. Marie Pausová, 10. Boh. Lička (Mor. Ostrava), stojící zleva 1. řada: 1. Boh. Parma, 2. Fr. Těšínský, 3. Ing. V. Racek (Mor. Ostrava), 4. Frant. Prašivka, 5. Ing. V. Samuel (Mor. Ostrava), 6. Ing. K. Hejda (Mor. Ostrava), 7. Ant. Marynčák, 8. Frant. Drozd, 9. Ing. Fr. Otásek (Petřkovice), stojící zleva 2. řada: 1. Frant. Steklík, 2. K. Bartoš, 3. V. Mynář, 4. Dr. Jan Sedláček, 5. Vlad. Křenek, 6. R. Pittermann, 7. Milan Kaděra, 8. dr. Ing. J. Frič (Petřkovice); stojící zleva 3. řada: 1. Zd. Bumbala, 2. Ing. J. Reček (Petřkovice), 3. Č. Kutáč, 4. Št. Zeman (Mor. Ostrava), 5. K. Bordovský, 6. Jan Šrubař

◀ Chata na Velkém Javorníku, kol. 1940.
Foto F. Huml

^ JUDr. Božetěch Parma (1884 - 1941), předseda ústředí PJR, oběť německých represí

skupinu Beljavskeho (velitel kpt. A. J. Niščimenko), anglickou parašutistickou skupinu Wolfram (velitel kpt. J. Otisk) a II. slovenskou partyzánskou brigádu M. R. Štefánika pod vedením mjr. K. K. Popova, která od dubna 1945 operuje na Pustevnách. Turistické objekty na Pustevnách, za války devastované pobytím „kinderlagru“ a později německými a maďarskými vojsky tak, že škoda je po osvobození odhadnuta na 2 000 000 Kč a je uvažováno o jejich likvidaci, jsou díky subvencím, osobní intervenci arch. D. Jurkoviče a pracovnímu úsilí PJR postupně opravovány. Předsedou ústředí po A. Zbaviteli (1941 – 1946) se stává Stanislav Nop (1946 – 1947), pak P. Fr. Černoch. Činnost PJR oživuje, obnovuje se značení turistických cest, je připravena k otevření cestovní kancelář, uvažuje se o výstavbě nového hotelového objektu na Radhošti podle projektu arch. B. Fuchse a Zavřela nákladem 6 mil. Kčs. Na Pustevnách se koná I. celostátní sjezd Svazu české mládeže (4. – 6. – 7. 1945), ze sportovních akcí například Zimní celostátní přebory SNB a VI. mezinárodní závody ve sjezdu a slalomu o Velkou cenu Československa v roce 1947. Je to již po letech poroby okupace, útrapách II. svět. války a po vítězství národně demokratické revoluce čas života v míru a budování. Je to však také doba zápasů o politický a hospodářský charakter republiky, která únorem 1948 opouští cesty demokracie a nastoluje čtyřicetiletou diktaturu totality. Odrazem politického dění je sjednocování turistických a sportovních organizací. Od 1. července 1948 je PJR začleněna do Československé obce sokolské,

◀ Výbor ústředního odboru PJR ve Frenštátě p. R., 1934.
Sedící zleva: 1. Vlad. Křenek, 2. Helena Bartošová, 3. Stanislav Nop, 4. J. Kaděrka, 5. F. Andrlé, 6. K. Bartoš; stojící zleva: 2. B. Tomíček, 3. JUDr. B. Parma, 4. Parma, 5. Velkoborský, 6. Boh. Parma, 7. Zátopek, 8. Fr. Steklík

^ Plakát ke krajinské výstavě, 1934, autor A. Strnadel, fotoreprodukce L. Šmitke

její znárodněný majetek přebírají Československé hotely, n. p. v Ostravě a 15. 6. 1950 stejně jako jiné spolky svou činnost končí.

Tělovýchovná jednota Sokol

◀ Jiří Felix a Michal Urbánek, kol. 1900

I když snahy o založení a další existenci frenštátského Sokola se datují již od sedmdesátých let předminulého století (založen v r. 1871 a má 60 členů, v r. 1872 je členem Župní jednoty moravské v Brně, v roce 1873 vítají sokoli Fr. Palackého ve Frenštátě p. R., v r. 1875 má Sokol 27 členů činných a 16 přispívajících, starosta O. Vymlátíl, náčelník Robert F. Křenek, pokladník Jan Bartoš), počíná Tělocvičná jednota Sokol psát svou historii tělovýchovnou a vzdělávací v roce 1890 s ideály deklarovanými slovy M. Tyrše „V myslí vlast, smělost v srdci, v paži sílu“. 30. května jsou schváleny stanovy, 23. června se koná valná hromada na Střelnici, členů má 36, předseda

Jindřich Kostelník, náčelník R. Křenek, zapisovatel J. R. Vitásek, zpravodaj J. Felix. Od r. 1896 je součástí Valašské župy Palackého (spolu s ní Bystřice p. H., Hodslavice, Hustopeče, Milotice, Kelč, Rožnov, Starý Jičín, Štramberk, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vsetín a Vizovice). Sokol pořádá každoročně veřejná cvičení, nejdříve na Střelnici, pak na hřišti u budovy sokolovny, kterou v roce 1906 otevřel. Stavbu budovy provedl městský stavitel Alfréd Parma nákladem obce asi za 25.000 K, jednota darovala obci pozemek zakoupený za 2.656 K a vnitřní vybavení. Frenštátští sokolové se účastní v r. 1891 II. Všesokolského sletu v Praze a pak všech dalších (ze sletu v r. 1912 se dochoval ve sbírce muzea rozměrný litografický plakát velikosti 158 x 313 cm), župních veřejných cvičení, řady sokolských závodů – slet sokolstva ve Val. Meziříčí a Hodslavicích ve dnech 14. – 15. srpna 1898 je věnován 100. výročí narození F. Palackého. Od r. 1892 s výpravným

praporem, pořízeným přítelkyněmi jednoty, které v roce 1893 založily ženský odbor Sokola. V průběhu let vznikly další sbory – zábavní, vzdělávací a cvičitelský. Pozvání k rozvinutí spolko-
vého praporu 6. 6. 1892 doprovází J. Felix tištěným dvoulistem nazvaným Poměňka s programem a shrnutím dosavadní historie sokolstva v místě. Na tomto místě uvedme další sokolskou publicitu spojenou v počátcích s osobou J. Felixe – jím uspořádaný sborník „Památník tělocvičné jednoty Sokol ve Frenštátě pod Radhoštěm“ vydaný na paměť otevření tělocvičny v neděli 12. srpna 1906“, dále věstník Sokolské župy Palackého „Radhošť“, vycházející jako měsíčník v letech 1922 až 1932, jehož byl prvním redaktorem, redakce byla později převedena do Val. Meziříčí. Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol Frenštát p. R. vydávala místní jednota jako měsíčník ve 3 ročnících v letech 1930 až 1932. Na fotografiích uvítacího ceremonálu sletu Sokolské župy F. Palackého na frenštátském náměstí 5. 8. 1932 zachytil fotograf J. Lochmann jezdecký odbor Sokola založený v roce 1931. U jeho zrodu stáli J. Hrubíš (náčelník), J. Drozd (jednatel), J. Zrubek (hospodář), R. Kratochvíl, JUDr. B. Parma a V. Mynář. Doba okupace (v r. 1942 je činnost jednoty zakázána) znamenala pro frenštátský Sokol řadu obětí - O. Preč, K. Raška, R. Weber, V. Cibien, A. Havlena, V. Hurt, J. Kubalec, JUDr. B. Parma, JUDr. L. Klečka. Jezdecký odbor s výjimkou let II. světové války, i když již pod jinými zřizovateli, vybudoval

16

▲ Cvičitel'ský sbor frenštátského Sokola v roce 1894. Zleva: J. Bednárek, A. Míchna, F. Polach, F. Paseka a Vašek. Foto E. Niessner

nejen obdivuhodnou tradici jezdeckého sportu, ale od poloviny padesátých let i zázemí pro svou činnost na Nivách. Další historie jezdeckví se odvíjí od TJ Slovan založené v r. 1957 a doprovázené především jmény Jan Hrubíš, Stanislav Daněk, Jan Přadka, Miroslav Kalmus, Zdeněk Fialka a Olga Fialková – Havrlantová, jejíž osoba k celé další existenci oddílu zcela neodmyslitelně patří. S existencí frenštátského Sokola souvisí neobyčejně bohatá činnost ochotnického divadla, časově ji ohraničuje uvedení operety Morduňk při měsíčku na Silvestra v r. 1890 a ukončuje Maryša bratří Mrštíků v roce 1951. O rok dříve, k 60. výročí jednoty, uvádí Mahenova Jánošíka a náročnou dramaturgií Karafiátových Broučků při

spoluúčinkování padesátičlenného dětského tanečního souboru Sokola a čtyřicetičlenného dětského pěveckého sboru hudební školy v doprovodu sokolského orchestru. To již od ledna 1948 na novém jevišti v přístavbě budovy kina. V letech 1947 až 1948 vydávala jednotka Vzduchy členstvu a v r. 1946 Zpravodaj sokolského dorostu. Výstava a pásmo vzpomínek k 60. výročí jednoty v červnu 1950 rekapituluje historii její tělovýchovné a společensko-osvětové činnosti a je i rozloučením se svobodnou existencí sokolského hnutí. Ke znovuobnovení frenštátského Sokola v roce 1990 přispěli O. Grygar, B. Šrubař, J. Trojek, E. Vojtek, Z. Melichařík a V. Bražina, starosta a náčelník vzešli z první valné hromady 17. 4. 1991. Úspěšná restituce restaurace Střelnice a budovy Sokolovny vrátila jednotě zázemí navazující na dřívější tělovýchovné poslání a doložené např. účastí na XIII. sokolském sletu v Praze v r. 2006. Na rozdíl od PJR frenštátský Sokol na zpracování své historie zatím čeká, dochovaný obsáhlý archiv a již zmíněná publicita J. Felixe se k takovému počínu nabízí.

Veřejné cvičení frenštátského Sokola na Střelnici, 1912. Foto J. Lochman

Jednota Orla československého

18

^ Vystoupení Jednoty čl. Orla na stadionu ve Frenštátě p. R., kol. 1933. Archiv J. Zátpek

ním sálem uvedením pohádkové hry J. Zeyera Radúz a Mahulena. Tělocvičnou činnost Orla provázela po celou dobu jeho existence i bohatá aktivita vzdělávací, osvětová a zábavní, orelské ochotnické divadlo uvádělo zejména operety. V roce 1930 je dokončena přístavba orlovný s šatnou a výčepem. Další budovatelskou aktivitou je otevření orelského stadionu (30. 7. 1933). Frenštátský Orel byl součástí Lašské orelské župy Kadlčákovy (vznikla v r. 1923) v Mor. Ostravě. 19. června 1938, pod patronátem J. E. dr. Leopolda Prečana, arcibiskupa v Olomouci, a Msgr. dr. Jana Šrámka, ministra a starosty Orla, pořádala župa v rámci oslav 20. výročí Československé republiky a 30. výročí práce orelstva v kraji ostravském, lašském a pobeskydském IX. slet ve Frenštátě p. R. Ke sletu vydal Orel brožuru s vylíčením historie župy a historie města. Aktivity Orla iniciovali a podporovali kněží ve farnosti – P. Filip Eliáš, děkan a farář, P. Fr. Mastil, P. Medard Horák, místoděkan, kaplan P. Hugo Schneider (administrativní postavení k r. 1938). V r. 1939 je starostou Orla kaplan P. Hugo Schneider, v r. 1945 místní farář P. A. Mochola. Jednota čl. Orla obnovila svou činnost v listopadu 1990, restituovala budovu orlovný, kterou postupně do r. 1998 stavebně rekonstruovala a získala zpět i budovu Katolického domu. Ve své tělovýchovné a zejména kulturně duchovní práci na činnost předválečné jednoty navazuje (starostou je ing. J. Gryžboň).

^ Družstvo žen Jednoty čl. Orla v r. 1912. Archiv J. Zátpek

Tělocvičný odbor Orla vznikl v roce 1909 při Všeodbovovém sdružení křesťansko-sociálního dělnictva ve Frenštátě p. R., u jeho vzniku bylo 27 členů, starostou byl P. Antonín Mochola, náčelníky J. Hlaváč a A. Pfeifer, od r. 1919 vedl jednotu kaplan P. Fr. Mastil. Od r. 1919, kdy má 86 členů, nese název Jednota Orla čl. ve Frenštátě p. R. Prvním místem ke cvičení posloužil nejdříve sklep v domě E. Kostelníka na náměstí, od r. 1912 spolkový sál domu Křesťansko-sociálního spolku. V roce 1927 je zakoupena a stavebně upravena tovární budova fy Simon Mandler v Dolní ulici. 31. 7. téhož roku je otevřena orlovna s tělocvičným a divadelním sálem

Dělnická tělocvičná jednota

Dělnická tělocvičná jednota vznikla v roce 1907 na půdě Sociálně demokratické strany založené ve Frenštátě p. R. v roce 1905. Fotografie členů výboru z r. 1914 a pohlednice s náročnou inscenací tělocvičné sestavy zakládajících členů U Bartošů na Horečkách z června roku 1910, několik fotografií z veřejných vystoupení na Střelnici a v obcích v okolí z konce dvacátých a v průběhu třicátých let, družstvo házené a zápas v odbíjené v Kunčičích p. O. a fotografie účastníků cvičitelských škol jsou doposud jediným známým svědectvím o její činnosti. Československá sociálně demokratická strana a její tělovýchovná jednota zaniká v roce 1948 násilným sloučením s KSČ.

▲ Zakládající členové DTJ na Horečkách – U Bartošů, 1910, pohlednice

Hlaváč (Orel). Na podzim (22. 11.) téhož roku se koná ustavující valná hromada závodní jednoty Sokol MEZ, v roce 1951 již uváděné s názvem Sokol MEZ Frenštát p. R. Veřejné cvičení frenštátského Sokola na Střelnici 13. 6. 1948 bylo i přípravou na červencový XI. Všesokolský slet v Praze, kterého se zúčastnila i početná skupina místních cvičenců Sokola.

Od února 1948 se postupně sjednocují tělovýchovné organizace v místě. Porada zástupců TJ Sokol (L. Klečka, B. Klapetek, J. Navátil, V. Řezáč, A. Zbavitel), DTJ (B. Gengela, J. Paseka), TJ Orel (P. Tomáš, A. Orlík, pí Hlaváčová), PJR (St. Nop, J. Kosmák) a SK Beskyd (A. Mach, Kocián) dne 28. 3. 1948 předcházela sloučení výše jmenovaných organizací v TJ Sokol a vzniku akčního výboru (předseda A. Zbavitel (Sokol), místopředseda A. Mach (SK Beskyd), jednatel J. Kosmák (PJR), členové J. Paseka (DTJ) a J.

19

▲ Výbor DTJ ve Frenštátě p. R. v r. 1914

▲ Cvičení DTJ v Kopřivnici v r. 1930

Turistický odbor TJ MEZ Frenštát p. R.

Na sportovní tradice PJR navazovaly oddíly TJ MEZ Frenštát p. R. – lyžařský, horolezecký a zejména pak odbor turistiky. Turistika nachází počátkem 50. let své místo nejdříve na půdě frenštátského Sokola, později Sokola MEZ Frenštát p. R. (1950 – 1953, turistický odbor od roku 1952, vedoucí Marie Rečková), pak v DSO TJ Spartak MEZ Frenštát p. R. (1953 – 1962, turistický odbor od roku 1953, vedoucí Jaroslav Bača) a v dalších letech v TJ MEZ Frenštát p. R., v současné době TJ Frenštát p. R. Turistická aktivita padesátých let (vycházky, výlety, značení turistických cest, organizace a účast v orientačních závodech hlídek a jiné akce především pro mládež) je dána zejména iniciativou jednotlivců z řad odboru turistiky a oddílu základní tělesné výchovy (Jindřich Navrátil, Jaroslav Bača, Jan Paprskář) a učitelů škol (počet členů odboru v padesátých letech se pohybuje kolem 10). Je organizačně zaměřena nejvíce na mládež a přináší své výsledky až v letech šedesátých. Od roku 1960 narůstá členská základna (v roce 1961 má odbor 44 členů) a úměrně s ní i obsah a rozsah práce odboru turistiky. Především se pěstuje pěší turistika, k těm tradičním akcím patří velikonoční vycházky na Smrk a Smrček, pořádané každoročně od roku 1974 a spojené se „šmigrustem“, dále štěpánské vycházky na Javorník a novoroční na Radhošť, účast na dálkových pochodech – např. Frýdlantská, Holešovská padesátka, další především pro mládež – Frýdlantská, Frýdecká, Kunčická patnáctka, okolím Nového Jičína, Janáčkovými chodníčky, dále cesty „pohádkovým“ lesem, turistický sraz na Skurečeně. Příspěvkem frenštátského turistického odboru do kalendářní nabídky dálkových pochodů je každoroční putování po stopách Pohorské jednoty Radhošť, pořádané od r. 1969 v padesátikilometrové, od roku 1974 i v třetíkilometrové a od roku 1981 i v patnáctikilometrové trase. Od roku 1961 uspořádal turistický odbor celou řadu autokarových vícedenních turistických zájezdů motivovaných poznáním vzdálenějších míst Československa (Roháče, Velká a Malá Fatra, Jeseníky, Vysoké a Nízké Tatry, Hostýnské vrchy, Slovenský ráj) a připravených MUDr. M. Smetanovou a ing. J. Smetanou. V roce 1976 se uskutečnil třídní přechod Orlických hor a o rok později rovněž třídní přechod tentokrát Rychlebských hor. V roce 1978 se účastníci vypravili do Posázaví, v květnu 1979 jsou cílem zájezdu Štiavnické vrchy, v září Malé Karpaty. Pískovcová skalní města jsou námětem dvou zájezdů v roce 1980 – Český ráj a Broumovský výběžek a Adršpaško-teplické skalní město, v roce 1981 krasové oblasti Československa, na jaře Moravský a na podzim Slovenský kras, v roce 1982 Český kras a krasové zajímavosti Pienin, v roce 1983 se uskutečnil zájezd na Pohronský Inovec, Trábeč a Vtáčník. V r. 1973 turistický odbor (průvodkyně Zdeňka Girardová za spolupráce frenštátské cestovní kanceláře CIS, později Sportturist) pořádá první ze zahraničních zájezdů, a to do Řecka. V roce 1974 navštěvují členové odboru Itálii, o rok později Španělsko, v roce 1976 Transylvánské Alpy v Rumunsku. Sovětský svaz je po dvakrát cílem zájezdu – v roce 1979 Střední Asie, v roce 1983 Kavkaz. Rekreační pobyt v jugoslávském Zaostrugu v roce 1980, autokarový zájezd do Rakouska v roce 1981 a výprava do Bulharska v roce 1982 končí jejich výčet. Rekreační a výkonnostní turistika má svá hodnocení a výkonnostní třídy získané na dálkových pochodech – např. 100 jarních kilometrů, ale i za výkony ve vysokohorské turistice, turistice na lyžích a na kolech se udílely různé druhy odznaků, řada z nich s určením pro mládež – Mladý turista ČSR, SHM, BPOV, organizovaly se orientační závody hlídek mládeže a dorostu jako O partyzánský samopal, Co víš o Lidových milicích? – jak naznačují názvy, ty patří už historii. V roce 1980 získal turistický odbor odkazem Jaroše Parmy rodinný domek na Závodí, jehož adaptací vzniklo zázemí pro organizační, společenské a vzdělávací aktivity odboru. V roce 1983 (údaje k r. 1984) má turistický odbor TJ MEZ Frenštát p. R. 181 dospělých členů a 20 členů turistického oddílu mladých, v odboru pracuje 18 školených cvičitelů III. třídy a 3 značkaři. V předsednictví odboru se vystřídal Jaroslav Bača, Rajmund Lepka, Karel Skýpala, František Liška, ing. František Stavárek. V roce 1977 se odbor připomíná veřejnosti výstavkou ze své činnosti v Domě kultury ROH ve Frenštátě pod Radhoštěm, aktivně se podílí na oslavách k výročí vzniku PJR v letech 1964, 1974 a 1984 (mj. pochod na 50 km „Za posledním puchýřem“, kterého se zúčastnilo 1020 turistů z celého Československa). V roce 1979 byla jeho práce oceněna titulem Vzorný odbor ČSTV I. stupně. Z pověření Svazu turistiky ÚV ČSTV jako součást oslav 100 let organizované turistiky připravil odbor v r. 1988 výstup na Radhošť se zábavným programem na závěr. Po roce 1989 se odbor TJ MEZ Frenštát p. R. přihlašuje k obnovenému Klubu českých turistů, pořádá pěší a cyklistické výpravy po Čechách a Slovensku (Roháče, V. a M. Fatra, Jeseníky, Českomoravská vysočina, Malé Karpaty), cyklistické s cestovní kanceláří do Holandska, Francie, Itálie, Švýcarska, Rakouska, Maďarska a dalších zemí, každoročně putování na kolech Podjímím s návštěvou Znojemskeho vinobraní a od roku 2000 spolu s OKČT Lysá hora Ostravice putování „Za poznáním vlasti“. V letech 1994 a 2001 odbor uspořádal 1. a 8. republikový sraz cykloturistů. Oblibu turistů-seniorů si našly pravidelné vycházky do blízkého okolí a řada příležitostných akcí pro členy odboru, jehož předsedou je v současnosti PhDr. Ing. Jan Břuska.

Obnovená Pohorská jednota Radhošť

Zakladatelský a prvotní přínos PJR české organizované turistiky je nesporný, je spojen nejen se samotným Frenštátem, ale i s historií české turistiky vůbec. Jako jedna z mála aktivit v místě přesáhla svým významem, měřeno nejen s odstupem časovým, hranice svého vzniku.

Její význam byl jak samotnými turisty, kteří se k jejímu dědictví nepřestali hlásit (dálkové pochody po stopách PJR), tak společenskými organizacemi v místě (v r. 1984 publikována historie Jednoty, vzpomínková setkání bývalých členů, výstavy ve frenštátském muzeu v desetiletých intervalech v letech 1964 až 2004) po čtyři desetiletí připomínán. V roce 1990 se PJR jako první z dřívějších frenštátských spolků opětovně konstituovala. Po registraci (7. 11. 1990) a ustavující valné hromadě (22. 3. 1991) je zvolen výbor s předsedou Břetislavem Šrubařem a stanoven prvořadý cíl – navrácení majetkových práv Jednotě. Prvním hmatatelným výsledkem je v roce 1991 získání chaty na Velkém Javorníku. Jednání, včetně soudních, s ostatními držiteli majetku PJR, především s Valašskými hotely a restauracemi ve Vsetíně, jsou neúspěšná. V roce 1995 jsou turistické objekty na Pustevnách (mimo Šumnou), prohlášeny národní kulturní památkou a jejich správou pověřeno Valašské muzeum v přírodě v Rožnově p. R., po stavebně restaurátorské rekonstrukci je v roce 1999 zpřístupněna jídelna Libušín a v roce 2003 Maměnka. Pohorská jednota Radhošť má v roce svého 120. výročí 223 členů, její součástí je i kolektiv Klubu přátel Velkého Javorníka, předsedou po zemřelém B. Šrubaři (1914 – 1992) je ing. J. Šrubař, CSc. Svou činnost Jednota zaměřuje především do sportovní oblasti, zejména lyžařství. Pohorská jednota od roku 1990 počala psát novou etapu své budoucnosti, jak významná bude, posoudí historie. Tradiční pozdrav Pohorské jednoty Radhošť „Obrod' Bůh“ není v této souvislosti jen prázdným gestem.

21

▲ Propagační plakát PJR, litografie, návrh A. Strnadel, kol. 1935. Fotoreprodukce L. Šmitke

Literatura a prameny

Literatura (výběr):

Beskydy. Turistický průvodce ČSSR, Praha, Olympia 1982; Četyna B., Radhošť v minulosti a přítomnosti, Vlastivědný ústav v Novém Jičíně 1966; 90 let organizované turistiky v Severomoravském kraji, Ostrava VST SmKV ČSTV 1978; IX. slet Lašské orelské župy Kadlčákovy v Mor. Ostravě, Frenštát p. R. 1938; 20 let ostravsko-valašského sportu, Olomouc 1942; Dvacet pět let Valašského krúžku v Brně, Brno (1972); Gryžboň J., Historie a současnost Jednoty Orla ve Frenštátě pod Radhoštěm, in: HMA, č. 2, roč. X., 1993, s. 50 – 52; Felix J., (ed.): Město Frenštát pod Radhoštěm, Frenštát p. R. 1904; Felix J. (ed.), Frenštátský okres. Vlastivěda moravská, Brno 1908; Felix J., Svatojanské ohně, in: Horečka F., Kniha o památném Radhošti, Frenštát p. R. 1931, s. 117; Horák Medard, Oprava kaple na Radhošti a P. Eduard Kavan, in: Svatý Martin, č. 6, roč. VII, s. 5 – 6; Horečka F., Jak se mluví pod Radhoštěm. Bohuslav Pavliška, Praha 1940, 24 s.; Horečka M., Návraty ke Krajině výstavě ve Frenštátě 1934 v roce šedesátého výročí, in: HMA, č. 2 – 3, roč. XI, 1994, s. 58 – 62; č. 4, s. 83 – 88; č. 1 – 2, roč. XII., 1995, s. 15 – 18; Hradečný V., Turistika, její vznik a cíl, in: Kniha o památném Radhošti, Frenštát p. R., Okresní osvětový sbor ve Frenštátě p. R. 1931; Hrubíš J., Historie jezdeckví ve Frenštátě p. R., TJ Slovan Frenštát p. R., 2006, rukopis, 34 s. a obrazová příloha; Jurkovič D., Pustevně na Radhošti, KPU, Brno 1909; Jurkovič D., Lidové stavby na Moravě, in: Český lid, XVI, 1907, s. 319 – 332; Kajdoš V., Průvodce po archivních fondech Okresního archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ONV, Frenštát p. R. 1959; Klučka J., Pohorská jednota Radhošť. Katalog k výstavě. Okresní vlastivědné muzeum, N. Jičín 1984; Klučka J. a Vojtek E., Historie a současnost ochotnického divadla ve Frenštátě pod Radhoštěm 1836 – 1986. Katalog k výstavě. Okresní vlastivědné muzeum, N. Jičín 1986; Klučka J., Opět Pohorská jednota Radhošť, in: HMA, č. 2, roč. IX, 1992, s. 42 – 43; Nop St., Jubileum české turistiky, in: Katalog Krajině výstavby moravskoslezského Pobežkydí ve Frenštátě pod Radhoštěm, Frenštát p. R. 1934; Obšivač V. J., Radhošť a Pustevně, Frenštát p. R., Kroměříž, Hlučín 1927; Padesát let Klubu československých turistů, Praha, KČST 1938; Památník tělocvičné jednoty Sokol ve Frenštátě pod Radhoštěm vydaný na paměť otevření tělocvičny, Frenštát p. R. 1906, 38 s.; Paměti o založení Orla čl. ve Frenštátě 1930; Pan president na památném Radhošti, in: Svatý Martin, roč. VIII, č. 7, s. 1 – 2; Parma Edv., Tricet let práce Pohorské jednoty „Radhošť“ ve Frenštátě p. R., Kroměříž 1915; Plachý V., Politický, hospodářský a kulturní vývoj města Frenštátu p. R. od poloviny 19. stol. do r. 1938, in: VSONJ, č. 28, Nový Jičín 1981, s. 49 – 66; Polášek J. N., Radhošť v národních písních našich, in: Kniha o památném Radhošti, 1931, s. 92 – 98; Richter Fráňa, Beskydy v zimě, dřevoryt a kresby Ferdiš Duša, O. M. Štěpánek, Mor. Ostrava 1934, 19 s.; Sekanina A., Vývoj lyžařství v Beskydech, in: Ročenka Lyžařského klubu Ostrava 1937 – 38, Moravská Ostrava 1938, s. 3 – 9; Svoboda E., Mikoláš Aleš na Radhošti, Brno, KUV Aleš 1929; Šrubař J., 120. výročí založení Pohorské jednoty Radhošť (období od roku 1950), in: HM, č. 4, roč. XXI., 2004, s. 80 – 82; Thurzo Ivan, Návraty k Dušanu Jurkovičovi (1868 – 1947 – 1998), in: HMA, č. 1 – 2, roč. XV., 1998, s. 30 – 32

Seznam zkratk: HMA - Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě p. R., HM - Hlasy muzea ve Frenštátě p. R., VSONJ – Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín

Prameny:

Archiv města Ostravy, archivní fond Pohorská jednota Radhošť, odbor Moravská Ostrava;
Moravský zemský archiv v Brně, archivní fond B-26, pol. řed. Brno, č. 3226, Pohorská jednota Radhošť; Státní okresní archiv Frýdek – Místek, archivní fond Pohorská jednota Radhošť, odbor Místek; Státní okresní archiv Nový Jičín, archivní fondy: Felix J., Sokolská kronika; Spolky ve Frenštátě p. R.: Pohorská jednota Radhošť 1884 – 1950, odbor Frenštát p. R., ústředí, odbor Opava; Dělnická tělocvičná jednota; Zemský archiv v Opavě, archivní fond KNV Ostrava, spolkové spisy I/398, Pohorská jednota Radhošť, ústředí PJR, ZNV 210, odbor Petřkovice, ZNV 231, odbor Hrušov, fond KNV I/425, odbor Místek;
Státní okresní archiv Prostějov, archivní fond Okresní úřad Prostějov, spolkový spis 180, Pohorská jednota Radhošť, odbor Prostějov; Státní okresní archiv Přerov, archivní fond Pohorská jednota Radhošť, odbor Přerov; Státní okresní archiv Uherské Hradiště, archivní fond: spolky, Pohorská jednota Radhošť, odbor Uherské Hradiště, i. č. 794, kart. č. 1813;
Státní okresní archiv Vsetín, archivní fond ONV Valašské Meziříčí, Pohorská jednota Radhošť, odbor Valašské Meziříčí a Rožnov p. R., i. č. 921; Muzeum Novojičínska – Muzeum ve Frenštátě p. R., archivní fond Pohorská jednota Radhošť, odbor Frenštát p. R. a ústředí

Lyžařský sport ve Frenštátě pod Radhoštěm po roce 1945

Jiří Sedláček

▲ Závody na Pustevnách, kol. 1942, zleva: Zd. Parma, M. Špaček, Ota Šandera. Archiv M. Špaček

lého národního podniku MEZ Frenštát, kde byla většina lyžařů soustředěna. V roce 1949 byl založen na památku protifašistického bojovníka a jednoho ze zakladatelů beskydského lyžování Jana Šrubaře tradiční memoriál, prvních deset let jako závod štafet, poté převážně jednotlivců, který se běhá dodnes. V letech 1951 – 1953 dosáhlo dosud největších úspěchů frenštátské sjezdové lyžování v podobě čtyř titulů mistrů Československa pro Františka Pituchu (1926) – 2x, Lidunu Parmovou-Zámstnou (1930), účastníci mistrovství světa FIS ve švédském Äre, a ing. Zdeňka Parmu (1925) – účastníka ZOH 1948 ve Sv. Mořici. Tito se později stali trenéry nejen ve frenštátském oddíle Spartaku, ale i u čl. reprezentačních družstev a vychovali řadu dalších velmi dobrých závodníků i trenérů. (Bratři Břeťa a Jan Šrubařovi, Bedřich

▲ Zdeněk Parma (1925 – 2006), 1950. Archiv K. Parmová

Frenštát p. R. a jeho okolí – Radhoštské Beskydy patří k tradičním oblastem lyžařského sportu v České republice. Samotné Pustevny byly již počátkem minulého století nejznámějším lyžařským střediskem na Moravě zásluhou turistů a lyžařů sdružených v Pohorské jednotě Radhošť (založené v roce 1884) a v lyžařském odboru Sokola Frenštát p. R. V údobí mezi světovými válkami byla na Pustevnách vybudována řada lyžařských tratí, můstky a potřebné ubytovací kapacity a na začátku německé okupace v roce 1940 z prostředků Svazu lyžařů RČS první sedačková lanová dráha ve střední Evropě. Pustevny byly během II. světové války jediným horským střediskem českých a moravských lyžařů. Po osvobození Československa v roce 1945 nastal výkonnostní vzestup lyžování ve Frenštátě p. R., na čemž má nemalou zásluhu podpora a přímá účast nově vznik-

a Ladislav Pokludovi, Zdeněk a Petr Sedláčkovi, Petr a Michal Marešovi, Bohuš Juroška, Milan Ševčík, Zbyněk Ulman, Miroslav Kovařík, Petr Tobiáš, Ivan Parma a další.) Závodníci sjezdaři reprezentovali frenštátské alpské lyžování hlavně v žákovských a dorosteneckých soutěžích, pak většinou přecházeli do oddílů při vysokých školách. Střediskem sjezdového lyžování byly nadále Pustevny. Na tratích Malé sjezdovky (podél sedačkové lanové dráhy) a Velké sjezdovky byly v padesátých letech pořádány všechny přebory Ostravského kraje a dvakrát celostátní finále SHM (1951 a 1953). Od roku 1957 byla zahájena výstavba slalomového svahu mladých na severní straně pod sochou Rade-gasta, kde byl již v roce 1958 v provozu nejprve navijákový a po roce i oběžný lyžařský vlek typu START, první v Beskydech. Pod svahem byla v roce 1960 frenštátskými lyžaři vedenými ing. Zdeňkem Parmou a Ladislavem Pokludou dokončena i lyžařská chata, dnes zvaná Slalomák.

V běžeckých disciplínách se mezi muži nejvíce prosadil dlouholetý reprezentant Československa Karel Sacký (1943), který již v roce 1963 získal mistrovský titul ČSSR ve štafetě Dukly Liberec a na mis-

^ František Pitucha
(1926), Špindlerův Mlýn
1947. Archiv F. Pitucha

^ Milan Špaček
(1922), Špindlerův Mlýn
1946. Archiv M. Špaček

trovství světa FIS ve Vysokých Tatrách byl nejplatnějším čl. běžcem, když obsadil 10. místo v běhu na 50 km, 18. místo v běhu na 30 km a byl členem štafety 4 x 10 km, která skončila osmá. Čtyřikrát zvítězil v memoriálu Jana Šrubaře na trati 15 km. Velmi úspěšným běžcem byl i Zdeněk Škuca (*1945), který vyhrál mistrovství České republiky v roce 1973 na 15 km před Karlem Sackým a společně s ním a Josefem Hložkem vybojovali pro Frenštát p. R. i český titul ve štafetovém běhu na 3 x 10 km. Mezi ženami byla nejúspěšnější závodnicí Miroslava Jaškovská-Pospíšilová (*1955), účastnice mistrovství světa FIS 1974 ve Falunu, kde byla členkou bronzové štafety ČSSR, a XIII. Zimních olympijských her 1976 v rakouském Innsbrucku. Během své reprezentační kariéry získala tři mistrovské tituly v běhu na 5 a 30 km

a ve štafetě na 3 x 5 km v roce 1975 na šumavském Churáňově. Druhá nejúspěšnější běžkyně frenštátského oddílu byla Miroslava Polášková (*1953), dvojnásobná juniorská mistryně ČR, která vyhrála v roce 1973 i mezi ženami mistrovský titul ČR na 5 km. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, kdy se běhaly soutěže běžeckých družstev, si vybojovalo v roce 1973 na Pustevnách frenštátské družstvo (ve složení Karel Sacký, Zdeněk Škuca, Josef a Oldřich Hložkovi, Dalibor Bordovský, Miroslava Jaškovská, Miroslava Polášková a Libuše Stehlíková) i účast v nejvyšší soutěži – I. lize.

Nejúspěšnější lyžařskou disciplínou od začátku šedesátých let je ve Frenštátě p. R. skok na lyžích a nesporně největší postavou v tomto sportu i celém čs. lyžování všech dob je frenštátský rodák Jiří Raška, olympijský vítěz a mistr světa (*4. 2. 1940). Byl od roku 1960 nepřetržitě 14 let členem čs. reprezentačního družstva a startoval každoročně na četných významných mezinárodních závodech. Z jeho závodní kariéry je nutno vyzvednout tyto největší úspěchy: dvakrát 4. místo na mistrovství světa FIS 1966 v norském Oslo v Holmenkollenu na středním i velkém můstku. První zlatá medaile pro Československo na X. ZOH a MS FIS 1968 ve francouzském Grenoblu na můstku P 70 v Autrans a stříbrná medaile na velkém můstku P 85 v St. Nizier. 5 titulů mistra ČSFR ve skoku na lyžích (1966, 1967, 1968, 1969, 1974). Stříbrná medaile a 2. místo na velkém můstku P 90 a 8. místo na středním můstku P 70 na MS FIS 1970 na Štrbském Plese ve Vysokých Tatrách. Devítinásobná účast na turné 4 můstků, kde dosáhl čtyř individuálních vítězství a kde v roce 1971 jako dosud jediný čs. skokan zvítězil v celkovém hodnocení tohoto Intersportturné. 5. místo na středním a 10. místo na velkém můstku na ZOH 1972 v japonském Sapporu. Trojnásobné vítězství na letech na lyžích v Planici v roce 1966, 1968 a 1969 se světovým rekordem 164m a bronzová medaile na I. MS FIS v letech na lyžích v roce 1972 v Planici.

Lyžařská zařízení na Pustevnách, jmenovitě skokanské můstky, na nichž se konala řada významných soutěží včetně mistrovství Svazu lyžařů RČS, sloužila až do konce padesátých let. K udržení výkonnosti beskydského skokanského sportu velmi pomohl můstek s umělou hmotou vybudovaný v roce 1957 Rožnově p. R. v areálu na Bučiskách jako první na Moravě (druhý v ČSR po Harrachovu), pokrytý umělou hmotou z NDR dle patentu Hanse Rennera. Na počest Raškových úspěchů a hlavně jeho olympijského vítězství byl v letech 1968 – 1973 vybudován ve Frenštátě p. R. na Horečkách lyžařský skokanský areál, ve kterém již přes čtyřicet let vyrůstají další reprezentanti, kteří šíří ve světě slávu města a celé České republiky. V průběhu šedesátých let vyvstala potřeba zřídit moderní a dostupnější zařízení přímo ve Frenštátě p. R. Impulsem k projektu lyžařského střediska s můstkou s umělou hmotou přímo ve Frenštátě p. R. na svazích Horeček byly úspěchy skokana Jiřího Rašky na mistrovství světa FIS 1966, kdy v norském Oslo obsadil 4. místa na obou můstcích. Po jeho triumfu na X. Zimních olympijských hrách 1968 ve francouzském Grenoblu, kde vybojoval Československu teh-

dy jedinou lyžařskou zlatou medaili na středním můstku P 70 v Autrans a poté stříbrnou na velkém můstku K 85 v St. Nizier, byl na podzim roku 1968 vybudován v rekordní době 40 dnů dle projektu Josefa Zity přírodní skokanský můstek s kritickým bodem K 42. Prvním závodem na tomto můstku byl 8. února 1969 přebor mladšího dorostu ČR, pořádaný ve spolupráci s TJ Rožnov p. R., ve kterém zvítězil Leoš Škoda, a v následujícím roce pak mistrovství dorostenců ČSR. V téže roce na návrh Raškova trenéra Josefa Skrbka byla zahájena stavba normálního můstku s parametry P 72 a K 90, opět dle projektu Josefa Zity, jehož plán v průběhu výstavby upravil podle posledních předpisů FIS Miloslav Bělonožník. Můstek včetně věže rozhodčích, správní budovy, restaurace u nájezdové věže, čerpací a kompresorové stanice, rozvodů sněhových děl, přístupových komunikací, parkovišť a večerního osvětlení můstku postavil v letech 1969 – 1973 n. p. Vítkovické stavby Ostrava dle projektové dokumentace zpracované podnikem Hutní projekt Ostrava. V roce 1971 byl můstek K 42 pokryt první českou krytinou z umělé hmoty DUROFOL, vyvinutou členy TJ MEZ Frenštát p. R. a vyrobenou za podpory mateřského n. p. MEZ Frenštát dle čs. patentu č. 155379 Jiřího Rašky a ing. Jiřího Sedláčka. Zahajovací závody mužů na tomto můstku pořádané 5. září 1971 za účasti reprezentantů Československa a Polska vyhrál Rudolf Höhn. Stejnou krytinou, nazvanou DUOKRYT, vyráběnou ve Frenštátě p. R., ale pod hlavičkou podniku Tatrasport Kopřivnice, byl členy TJ pokryt v roce 1973 i můstek K 90, a to jako první této velikosti na světě! První skok na něm absolvoval 9. září Jiří Raška a v neděli 30. 9. 1973 byl můstek před 10.000 diváky slavnostně otevřen mezinárodními závody FIS GRAND PRIX FRENŠTÁT p. R. Vítězem a zároveň světovým rekordmanem skokem dlouhým 86 m se na můstku s umělou hmotou stal německý závodník Heinz Wosipiwo v konkurenci 95 startujících ze 7 zemí (Rakouska, Kanady, tehdejšího Československa, tehdejší Německé demokratické republiky, Itálie, Polska a tehdejší Jugoslávie (konkrétně Slovinska).

Na prvních dvou můstcích s konstrukčními body K 90 a K 42 vyrostla v průběhu sedmdesátých let první nová generace skokanů. Od ryze amatérských podmínek, kdy se o výchovu mladých adeptů staral od roku 1969 zejména strýc olympijského vítěze Rudolf Raška, později i s dobrovolnými trenéry Zdeňkem Hrachovým, Milošem Klímou a Ladislavem Kaňkou, dosáhli frenštátští mladí skokani Pavel Raška, Radan Filip, Jiří Malina, Radomír Černochoch, Ladislav Raška, Jiří a Miroslav Valové řadu vítězství a medailových umístění na národních i federálních přeborech žactva a dorostu.

V roce 1975 bylo ve Frenštátě p. R. zřízeno Středisko vrcholového sportu mládeže SVS-M jako detašované pracoviště SVS Vítkovice Ostrava. Jeho prvními profesionálními trenéry byli Pavel Mikeska a Jiří Raška, který byl současně šéftrenérem juniorské reprezentace ČSFR. Do střediska se sídlem ve správní budově skokanského areálu na Horečkách, které mělo polointernátní charakter, byli zařazeni nejlepší dorostenečtí skokani z Frenštátu p. R., Třince a Rožnova p. R. Nejvýkonnější z nich byla skupina Mikeskových odchovanců z Nýdku – Jan Bobek, Josef Brzuchanski a Pavel Fizek. Nejlepší z nich Pavel Fizek (*1960) se stal prvním juniorským mistrem světa na 1. FIS MSJ v roce 1977 ve švýcarském Gstaadu, kde navíc Josef Brzuchanski obsadil 5. a Jan Bobek 9. místo. V následujícím roce bylo ve Frenštátě p. R. ustaveno i první tréninkové středisko mládeže

▲ Joska Jíra a Lída Parmová – Zámostná (1930), Mistrovství ČSR, Špindlerův Mlýn, 1952

^ Závody ve skoku na lyžích GP 89 na Horečkách, 1989. Zleva: Martin Švagerko, Jaroslav Sakala, Pavel Ploc. Foto V. Uhlíř

1994, vítěz 4 závodů SP, vítěz SP v letech na lyžích 1992/93 a 1993/94. Dále získal 3. místo v družstvech na ZOH 1992 v Albertville a 3. místo družstev na K 120, 2. místo na K 120 na MS FIS 1994 ve Falunu, 3. místo na K 90 a 3. místo v družstvech na ZOH 1994. V historii mezinárodních FIS závodů GRAND PRIX FRENŠTÁT p. R. startovali v 25 ročnících v letech 1973 až 1997 bez Japonska nejlepší skokani světa z 20 států. Zatím posledním závodem GP byl v roce 1997 pořádán dvojzávod Letního kontinentálního poháru FIS, v jehož obou dnech zvítězil frenštátský skokan Jaroslav Sakala. Na můstku K 90 byly až do roku 2001 každoročně pořádány i další letní populární soutěže jako Beskydská liga mládeže, Pohár hotelu Vlčina a Čokoládová cena. V roce 1982 byla v areálu můstků pro potřeby skokanů i veřejnosti vybudována dvousedáčková lanová dráha a od roku 1985 jsou i pro zimní provoz používána k zasněžování sněhová děla, nejprve vlastní výroby typu ŠUMAVA a od roku 1988 i děla SUFAG a ARECO.

– TSM v okrese Nový Jičín. Jeho vedoucím se stal profesionální trenér skoku Zdeněk Krompolc, spolu s dobrovolným trenérem Jiřím Brodským. Do péče střediska byli zařazeni i nejlepší žakovští sjezdaři a běžci s dobrovolnými trenéry Jaroslavem Sobotíkem, Karlem Sackým a Petrem Blažkem. Z prvních odchovanců TSM Jiřího Parmy, Václava Kaděry, Ladislava Kaňky a Romana Klímy a jejich mladších následníků Ladislava Dluhoše, Dalibora Marka, Zbyňka Harabiše, Milana Cáhlika, Františka Pustky, Roberta Bražiny, Michala Brodského, bratrů Petra a Jiřího Vaverkových, Tomáše Bartoše, Zbyňka Mikesky, Františka Ježe, Tomáše Raszky, bratrů Stanislava a Romana Lasotových, Kontúra, Jiřího Rašky ml. a z Vrbna p. P. přišedších Pavla Kojdy a Jaroslava Sakaly se v následujících letech vytvořila nejsilnější generace v SVS-M, která každoročně doplňovala kádr armádního střediska Dukla Banská Bystrica a reprezentační družstvo skokanů Československa.

V roce 1977 byl hotel VLČINA na Horečkách v průběhu pořádání 5. ročníku závodu GP místem konání symposia mezinárodní lyžařské federace FIS, kde předsednictvo FIS za přítomnosti presidenta Marca Hodlera rozhodlo o legalizaci závodů na můstcích pokrytých umělou hmotou.

Vítězem GP ročníku 1985 se stal frenštátský skokan Jiří Parma, který se stal v roce 1987 v německém Oberstdorfu mistrem světa na můstku K 90 a bronzovým medailistou MS 2002 v družstvech. V roce 1988 vytvořil nový rekord můstku K 90 skokem 99 metrů František Jež, který následně vyhrál 4 závody SP. Nejúspěšnějším skokanem počátku 90. let byl Jaroslav Sakala, mistr světa FIS v letech na lyžích v Planici

V letech 2002 – 2004 byl rekonstruován největší frenštátský můstek na velikost K 95 m s pokrytím finskou umělou hmotou, opatřený keramicko-nerezovou nájezdovou stopou, mantinely a travnatým dojezdem. Otevřen byl při Letním mistrovství České republiky v září 2004, ve kterém zvítězil Jakub Janda. V roce 2005 byl zrekonstruován i menší můstek na K 45 a společně s malými můstky K 20 a K 9 byl pokryt novou finskou umělou hmotou.

Prameny: Archiv Jiří Sedláček

Uvítání Jiřího Rašky na frenštátském náměstí, 1968

Summary

With its creation in 1884, the Pohorská jednota Radhošť (PJR or Radhošť Mountain Association) in Frenštátě pod Radhoštěm laid the foundations for organised Czech rambling.

Following many years of labouring over constructions, especially at the site of Pustevny in the Radhošť Beskydy mountains, the association created a unique terrain for rambling, which it opened up with signposted paths and tracks. With its distinctive places of interest - Pustevna (1891), Šumná (1894), Libušín and Maměnka (1899) designed by architect Dušan Jurkovič, the hotel Tanečnica (1926) as well as nearby Radhošť with its chapel and the monumental sculptures of Cyril and Methodius and the pagan god Radegast (1931) by the sculptor Albína Poláška, the area now is a much sought out destination by many visitors to the Beskydy. The thinking behind the PJR relates to attempts to develop the national consciousness, to elevate the spiritual and economic life of the region as well as its promotion. As stated by the second article of its founding charter in 1888, the aim of the PJR was, 'to facilitate access to the mountains and the fascinating Moravian-Wallachian landscape, to cultivate love for this land, and to contribute to the scientific examination of Wallachia.' Neither should significance of the PJR in the nationalist arena be overlooked. Its foundation and the later building of its hiking facilities at Pustevny saved the most beautiful section of the Beskydy mountains for Czech rambling, protecting it from the expansion of the German Rambling Union, (the Beskidenverein, founded 1893). 'We cannot suffer the Germans to also capture our Radhošť – that is the significance of our undertaking.' The endeavours of the PJR found sympathy and responses came from a host of towns across Moravia, Bohemia and Slovakia where branches of the association were set up. Several of these after a more or less short existence folded. Alongside the branches in Kopřivnice, Nový Jičín and Hukvaldy there was e.g. the branch at Brodek (1895), Lipník (1896 – 1897), Hranice (1896 – 1897), Frýdek, Kroměříž (1918 – 1919), Olomouc (1918 – 1919), Uherské Hradiště (1937 – 1942), Bratislava (1938). Others shared in the activities of the association to a greater or lesser extent – Kojetín (1909 – 1921), Chropyně (1902 – 1921), Přerov (1896 – 1950), Prostějov (1911 – 1950), Rožnov pod Radhoštěm (1889 – 1895, 1938 – 1950), Valašské Meziříčí (1905 – 1906, 1922 – 1950), Frýdlant nad Ostravicí (1909 – 1920), Místek (1931 – 1950), Opava (1931 – 1938), Petřkovice (1931 – 1938), Moravská Ostrava (1896 – 1950), Brno (1902 – 1950), Prague (1929 – 1950). The post war progress of the PJR was violently terminated by the expropriation of property after 1948, and the demise of club activities in 1950. The PJR renewed its activities in 1990. Since 1929, a branch of the Klub českých turistů (Czech Ramblers' Club) has also been locally active. The existence of the PJR, and also of the Sokol movement, the Czech Ramblers' Club, the Svazu lyžařů (Union of Skiers, founded 1903) are closely connected with the beginnings of organised ski sports in the Beskydy. This dates from the start of the 20th century, and is connected with the names of (among others), Adolf Podroužek, ing. Kagner, ing. Modr, ing. E. Šebela, Jaroslav Krejčí, the Šrubař brothers from Frenštát p. R. and Cyril Mach, a teacher from Horní Bečva. Local ski jumping, a discipline that has a tradition in the Beskydy, culminated in the Olympic victory of Jiří Raška in 1968. The foundation and energies of the Tělocvičná jednota Sokol (Gymnastic Club Sokol), the Dělnická tělocvičná jednota (Workers' Gymnastics Union) and the Jednota čsl. Orla (Czechoslovak Eagle Association) complete the history of physical training for the region.

Der Gebirgsverein Radhošť (PJR) in Frenštát pod Radhoštěm (Frankstadt) legte mit seiner Entstehung im Jahr 1884 die Grundlagen für die organisierte tschechische Wandertouristik. Nach langjährigen Bemühungen gelang es ihm, insbesondere auf der Bergsiedlung Pustevny (Pustevny) der Radhoschter Beskiden ein touristisches Gebiet zu schaffen, das er mit gekennzeichneten Wanderwegen zugänglich machte. Pustevny mit den charakteristischen Objekten Pustevně (1891), Šumná (1894), Libušín und Maměnka (1899), entworfen vom Architekten Dušan Jurkovič, und das Hotel Tanečnica (1926) sowie das nahe Radhoscht (Radhošť) mit der Kapelle und den monumentalen Skulpturen von Kyrill und Method sowie Radegast (1931) des Bildhauers Polášek sind häufig aufgesuchte Ziele von vielen Besuchern der Beskiden. Mit den Ideen des Gebirgsvereins Radhošť hängen auch die Anstrengungen um nationales Bewusstsein, die Ermunterung des geistigen und wirtschaftlichen Lebens in der Region und ihre Werbung zusammen. Das Ziel des Gebirgsvereins Radhošť war es, wie im zweiten Artikel seiner Satzung aus dem Jahr 1888 steht, „den Besuch der Berge und interessanten mährisch-wallachischen Landschaften zu vereinfachen, Liebe zu ihnen zu pflegen und zur wissenschaftlichen Erforschung der Wallachei beizutragen“. Man kann jedoch auch nicht die Bedeutung von PJR auf dem Nationalitätsfeld unberücksichtigt lassen. Mit seiner Entstehung und dem späterem Aufbau des Umfeldes für Wanderer auf Pustevny rettete er den schönsten Teil der Beskiden für die tschechische Wandertouristik vor der Expansion des deutschen Wandervereins Beskidenverein (gegründet im Jahr 1893). „Wir dürfen nicht zulassen, dass die Deutschen auch unser Radhošť einnehmen – das ist die Bedeutung unseres Unternehmens“. Die Bemühungen des Gebirgsvereins Radhošť stießen an sehr vielen Stellen in Mähren, Böhmen und in der Slowakei, wo seine Sektionen gegründet wurden, auf Verständnis und Echo. Einige von ihnen verschwanden nach kurz oder lang. Neben den Sektionen in Kopřivnice (Nesselsdorf), Nový Jičín (Neu-Titschein) und Hukvaldy (Hochwald) waren es z. B. die Sektionen in Brodek (1895), Lipník (Leipnik) (1896 – 1897), Hranice (Mähr.-Weißkirchen) (1896 – 1897), Frýdek (Friedek), Kroměříž (Kremsier) (1918 – 1919), Olomouc (Olmütz) (1918 – 1919), Uherské Hradiště (Ungarisch-Hradisch) (1937 – 1942), Bratislava (Pressburg) (1938). Auch andere beteiligten sich im größeren oder kleineren Ausmaß an der Tätigkeit des Vereins – Kojetín (Kojetein) (1909 – 1921), Chropyně (Chropin) (1902 – 1921), Přerov (Prerau) (1896 – 1950), Prostějov (Prossnitz) (1911 – 1950), Rožnov pod Radhoštěm (Rosenau) (1889 – 1895, 1938 – 1950), Valašské Meziříčí (Wallachisch Meseritsch) (1905 – 1906, 1922 – 1950), Frýdlant nad Ostravicí (Friedland) (1909 – 1920), Místek (Mistek) (1931 – 1950), Opava (Troppau) (1931 – 1938), Petřkovice (Petershofen) (1931 – 1938), Moravská Ostrava (Mähr.-Ostrau) (1896 – 1950), Brno (Brünn) (1902 – 1950), Praha (Prag) (1929 – 1950). Die Nachkriegsentwicklung des Vereins wurde gewaltsam mit der Eigentumsenteignung nach dem Jahr 1948 und dem Ende der Vereinstätigkeit im Jahr 1950 beendet. Der Gebirgsverein Radhošť erneuerte seine Tätigkeit im Jahr 1990. Vor Ort wirkte seit dem Jahr 1929 auch eine Sektion des Klubs tschechischer Touristen. Mit der Existenz des Gebirgsvereins Radhošť, aber auch Sokols, Klubs tschechischer Touristen und Skifahrervereins (gegründet im Jahr 1903) sind auch die Anfänge des organisierten Skisports in den Beskiden verbunden. Sie sind mit dem Anfang des 20. Jahrhunderts datiert und sind mit den Namen von u. a. Adolf Podroužek, Ing. Kagner, Ing. Modra, Ing. E. Šebela, Jaroslav Krejčí, Brüder Šrubař von F. und Cyril Mach, Lehrer von Horní Bečva (Ober-Betschwa) verbunden. Der Skisprung, eine traditionelle Disziplin in den Beskiden, erreichte seinen Höhepunkt mit dem olympischen Sieg von Jiří Raška im Jahr 1968. Die örtliche Sportgeschichte ergänzen Informationen zur Entstehung und Tätigkeit des Turnvereins Sokol, der Arbeiterturneinheit und Einheit des tschechoslowakischen Adlers.

Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm

Katalog k expozici Kolébka české turistiky - Pohorská jednota Radhošť a počátky turistiky a lyžování v Beskydech
Vydal Moravskoslezský kraj za spoluúčasti Muzea Novojičínska, příspěvkové organizace, v roce 2007

Studie napsali Jiří Klučka (Pohorská jednota Radhošť a počátky turistiky a lyžování v Beskydech)

a Ing. Jiří Sedláček (Lyžařský sport ve Frenštátě pod Radhoštěm po roce 1945)

Překlady resumé Agentura ASPENA, Ostrava (AJ) a Mgr. Radim Sochorek (NJ)

Obrazovou přílohu vybral a redakčně připravil Jiří Klučka

Reprodukované archiválie, fotografie a sbírkové předměty jsou ze sbírek Muzea Novojičínska – sbírky Muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Státního okresního archivu Frýdek – Místek, Státního okresního archivu Nový Jičín

Fotografie F. Hanák, F. Huml, R. Jarnot, J. Lochman, E. Niessner, L. Parma, L. Šmitke, O. Šrůtek, Z. Zmydlený

Na obálce – Propagační panel Pohorské jednoty Radhošť, kol. 1925, malba na lepence a plátně a pohlednice kaple a turistické útulny na Radhošti, kol. 1915, barevná litografie

Jazyková korektura PhDr. Zora Kudělková

Publikaci navrhla, grafický upravila a do tisku připravila Agentura API s.r.o.

Tisk Printo, spol. s r.o.

Copyright © Muzeum Novojičínska, příspěvková organizace

Copyright © Jiří Klučka, Ing. Jiří Sedláček, 2007

Moravskoslezský kraj
Krajský úřad
28. října 117
702 18 Ostrava

Tel.: 595 622 222
Fax: 595 622 126
E-mail: posta@kr-moravskoslezsky.cz
www.kr-moravskoslezsky.cz

